

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

L

Уређивачки одбор:

*др Даринка Горган-Премк, др Ирена Грицкаг, др Милка Ивић,
др Павле Ивић, др Александар Младеновић,
др Мирослав Николић, др Асим Пецо, др Митар Пешикан,
др Живојин Станојчић, др Драго Ђупић, др Егон Фекете*

Главни уредник:

МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
1994

Асим Пецо
(Београд)

ИЗ ДЕКЛИНАЦИОНЕ ПРОБЛЕМАТИКЕ БОСАНСКО-ХРЕЦЕГОВАЧКИХ ГОВОРА (ДАТИВ, ИНСТРУМЕНТАЛ И ЛОКАТИВ МНОЖИНЕ)

У раду се, на основу богате грађе, износи слика датива, инструментала и локатива множине у босанско-херцеговачким говорима и дају се потребна објашњења.

I

Историја нашега језика нуди различите облике за датив, инструментал и локатив множине именичких промјена. Ту налазимо потврда како за њихове ликове који су наслијеђени из старијих епоха развитка нашега језика, тако и двојинске облике, а у вријеме њиховог једначења јављају се облици једнога од ових падежа у служби другога да би се, од XV вијека, почели јављати и облици са уопштеним наставком *-ма*, прво за датив и инструментал, затим и за локатив.

У овом раду указаће се на облике тих падежа какве смо налазили у говорима Босне и Херцеговине прије ових немилих догађаја који су знатно утицали на дијалекатску слику тих области нашег језика, а и овдје, као и у раду о генитиву множине у тим говорима¹, полазиће се од грађе коју нам нуде упитници за предвиђени дијалектолошки атлас *бе-ха говора*². Али, да бисмо могли пратити развитак ових падежа на нашем језичком тлу, биће корисно ако укажемо на облике тих падежа у најстаријем периоду развитка нашега језика, на облике који су потврђени у првим писаним споменицима нашег језика. Потврде се узимају из Историје српскохрватског језика, књ. II, св. 1 *Речи са деклинацијом* професора А. Белића³. А у том периоду „после извршених гласовних промена у српскохрватском језику XII в.“⁴ имали смо овакву слику тих множинских облика:

¹ *Зборник за филологију и лингвистику Матице српске*, књ. 36 /2 (у штампи)

² *Босанско-херцеговачки дијалектолошки зборник*, књ. I, Сарајево 1975, стр. 347—398.

³ А. Белић, *Историја српскохрватског језика*, књ. II, св. 1: *Речи са деклинацијом*, Научна књига, Београд 1950.

⁴ Исто 10.

1. Именице мушкога рода:

Дпл: *градом, мужем, *пугъм, *синъм, *каменъм* (облици дати под звјездицом нису потврђени у писаним изворима),

Ипл: *гради, мужи, пугми, синми, каменми*;

Лпл: *градѣх, мужих, пугѣх, синѣх, каменѣх*.

Двојински облици:

Ген. и лок.: *граду, мужу, пугју, синову, камену*,

Дат. и INSTR.: *градома, мужема, пугма, синма, каменма*⁵.

2. Именице средњсга рода:

Дпл: *селом, полем, именъм, телетъм, небесъм*;

Ипл: *сели, пол'и, имени, телети, небеси*;

Лпл: *селѣх, пол'их, именѣх, телетѣх, небесѣх*.

Двојински облици:

Ген. и лок.: *селу, пол'у, имену, телегу, небесу*;

Дат. и INSTR.: *селома, полиема, именѣма, телетѣма, небесѣма*⁶.

3. Именице женскога рода (тип жена)

Дпл: *женам, душам*;

Ипл: *женами, душами*;

Лпл: *женах, душах*.

Двојински облици:

Ген. и лок.: *жену, душу*;

Дат. и INSTR.: *женама, душама*⁷.

4. Именице женског рода ĩ-основа (тип кост)

Дпл: **костъм*;

Ипл: *костми*;

Лпл: **костѣх*.

Двојински облици:

Ген. и лок.: **костју*;

Дат. и INSTR.: *костма*⁸.

II

Највећи број ових облика потврђује и Даничић у својој *Историји облика*⁹.

⁵ Исто 10—11.

⁶ Исто, 43—44.

⁷ Исто, 58.

⁸ Исто, 77.

⁹ Ђ. Даничић *Историја облика српскога или хрватскога језика до свршетка XVII вијека*, У Биограду 1874. У тексту се наводе и странице на којима се налази дати примјер.

1. Именице мушкога рода:

Датив множине:

Датив множине именица мушког рода зна за оваква морфолошка обиљежја (са могућим умстком *-ов/ -ев*):

- омь -емь : *виноградомь, векомь; царемь* (до краја XV в. стр. 92—93);
- ом/-ем : *ангелом, апостолом, апустолом, војником; пријатељем, коњем, кнезем* (крај XV и XVI вијек); *ангелом, апостолом, војником, гавраном, богом; непријатељем, родитељем, мужем* (XVII в., 93—94);
- амь : *грапамь, дубровъчамь* (XII, XIII, XIV в., 95);
- емь : *владателемь, сръблемь* (до краја XV в., 96);
- ома : *до виеки виекома, у вике виекома* (XIV в.), *вику виекома* (XV в.), *попома* (XVII в., 96);
- омам : *по вијеке вијекомам* (крај XV и почетак XVI в., 96);
- оман : *у вијеке вијекоман* (крај XVI в., 96);
- и : *къ своимь приатели* (крај XIV в., 96); *вашимь закони, к теојима отари, протива пођи овијем ножи бодљивијем* (XVI в., 96—97);
- им : *старцим, гријесим, дарим, духовим, коњим, оцим* (XVI в., 97), *брацим (=братац), гријесим, дворим, краљим* (XVII в., 97);
- има : *млацима (=младац, XVI в., 97) грешницима, непријатељима, оцима, синовима* (XVII в., 97—98);
- ма : *пријатељма* (XVII в., 98).

Ту, како видимо, још од краја XIV вијека има облика инструмен-тала множине у служби датива множине.

Инструментал множине:

У служби овога падежа налазимо облике са морфолошким обиљежјем:

- и : *братучеди, враги, гради, дари* (до краја XV в., 113); *гаи, крали, прародители, родители* (до краја XV в., 114); *апостоли, вепри, вјетри, закони; змаи, краљи, научитељи* (крај XV и XVI в., 113—114); *бискупи, гласи, днавли, начини; краљи, пријатељи, родители* (XVII в., 113—114);
- ми : *краљми, царьми* (XII в., 116), *виноградми, дарьми* (XIII в., 116), *братучедьми, градми, дарми* (XIV, XV в., 116), *ангелми, гласми, дарми, жуљми, законми* (крај XV и XVI в., 117), *апоштолми, власми, кључми, коњми, краљми* (XVII в., 117);
- ими : *моими боларими, своими боларими* (XIII в.), *керстианими* (XVI в., 119); *бичими, винцими, гласими, голубићими* (XVII в., 119);
- им : *апостолим, бисацим, валим, гласим, гријесим* (XVI в., 119) *бичим, благословим; валовим; гријесим* (XVII в., 120);
- има : *синовцима, мачима* (крај XV в.); *вијенцима, гласима, даждима, дарима, дјетићима, зубима* (XVI в.), *бисерима, бичима, бозима, гријесима; даровима* (XVII в., 121);
- ма : *пастирма, киповма* (XVII в., 121);
- ом : *с тежаком* (почетком XVI в., 97), *прид свијем својим дворником* (XVII в., 97, Дпл у служби Ипл.);
- их, -ијех : *за својих родитељих, над глезњијех* (XV в., 137, Лпл. у служби Ипл.).

Локатив множине:

Морфолошка обиљежја локатива множине су:

-ѣхъ, -ихъ, -нехъ, -ехъ, -ихъ : долѣхъ, градицхъ, дукатицхъ, записехъ (до краја XV в.);

-ијех, -их, -ех : апостолијех, биљезијех, Бнецијех, зглобијех, лузих, послих, пророцих, родих (крај XV и XVI в.), гријесијех, зглобих, народих, послых (XVII в., 131—132); версех, дарех, законех, затворех (XVI в.), постех (XVII в., 134);

-ије, -ие : гриесие; дворовије (XVII в., 135, ту без крајњег х);

-и : листи, по ових начини, чини (XVI в., 136); вали, гради, гребни, у својих двори, по његових честих уздисаји (XVII в., 136. Ту, према Даничићу, имамо Гпл у служби Лпл, јер се х чува);

-ѡ : у ових валов (облик Гпл у служби Лпл, XVII в., 137);

-им : градовим; гријесим, дарим, јадим (XVII в., 137);

-има : вјетрима, напредцима, перивојима, послима (XVII в., 137).

2. Именице средњег рода

Морфолошка обиљежја именица средњег рода у дативу, инструменталу и локативу множине су сљедећа:

Датив множине:

-омъ / емъ : оучениемъ, мѣстомъ, мистомъ, селомъ (до краја XV в., 92—93);

-ом / -ем : дјелом, вратом, диплом; помањкањем (крај XV и XVI в., 93—94); богатством, вратом, диплом, колином; диловањем (XVII в., 93—94);

-и : к врати, к твојим прислатким уди (XVI в., 97);

-им : дјелим (XVI в.), вратим, устим (XVII в., 97);

-ми : допустит' теби и удми твојима (XVI в., 97);

-има : сатима (=сто), устима (XVI в.), дјелима, либрима, наслађењима, устима (XVII в., 98);

-ма : поштењма, хогенма (XVII в., 98);

-амъ : селамъ (XIV, XV в.), местамъ (XVI в., 98).

Инструментал множине:

-и : дѣли, диели, селин, оусти (до краја XV в.), весли, врати, дили, дјели, копити, крили (крај XV и XVI в.), богатстви, господстви, дили, кољени (XVII в., 113—114);

-ми : дрѣвми, сельми (XIV в.), вратъми, дрѣвми (XV в.), вратми, кљншѣми, колинми, крилми (крај XV и XVI в.), вратми, колинми (XVII в., 117—118);

-ими : устими (XV и XVI в.), дилими, дјелими, копјими (XVII в., 119);

-им : дилим, дјелим, кољеним (XVI в.), вратим, дјелим, кољеним, устим (XVII в., 120);

-има : воћима, дјелима, устима (XVI в.), бдењима, дјелима, добрима, једрима (XVII в., 121);

-ами : воћами (крај XV или почстак XVI в.), богатствами, достојанствами (XVII, в. 122);

- ам : богатствам, добротинам (XVII в., 122);
- ије : дилије, мастилије (XVII в., 122);
- ијем : вратијем, богатствијем, створенијем (XVII в., 122).

Локатив множине:

- ехъ, -ихъ : вратехъ, селихъ, чедихъ, чедехъ (до краја XV в., 131);
- ех, -ијех, -их : брдијех, вратијех, вратих, дјелих, делих, дилих (крај XV и XVI в.), вратих, дјелијех, дјелих, дилих, мистих (XVII в., 131—132); срцех, устех, числех (XV в.), тлех (XVII в., 134);
- и : у свих својих деањи, у светих диловањи, у тих светих мисти, у срци њихових (XVI в.), по обћенигих мисти, у усти, у свих дили (XVII в., 135—137);
- ие, -ије : диелие, добрие, устије, дупљије (XVII в., 135—136);
- ахъ, -кахъ : телахъ (XIII в.), записаниахъ (XIV в.), писаниахъ (XVI в.);
- ах : срцах (XVI в.), брдах, водокрштах (XVII в., 136);
- иах : ледиах (XVII в., 136);
- им : вратим, дјелим, добрим (XVII в., 137);
- има : дјелима, добрима, либрима, морима, пољима, устима (XVII в., 137—138);
- ами : у богатствами (138);
- ама : у добрама земаљским (138).

3. Именице женског рода (тип жена)

Датив множине:

- амь / -ам : женамь, Конавлямь (до краја XV в., 98); врстам, дјевојкам, дјевицам, думнам, женам, звиздам (крај XV и XVI в., 98); бесидам, главам, госпођам, дивницам, душам, женам (XVII в., 98);
- ами : желями (XV и почетак XVI в., 99); ногами, дјевицами (XVI в., 99); душами, женами, ногами, злобами, гробницами (XVII в., 99);
- ама : цръквама (XV в., 100); тугама, косама (XVI в., 100), главама, тугама (XVII в., 100).

Инструментал множине:

- ами : беснедами, међами (до краја XV в., 122); ближниками, бухами, веригами, водами, војскама, гиздами (крај XV и XVI в., 122); веригами, водама, војскама, врућинама, гаткама, грдобами (XVII в., 123);
- ам : бесједам, божицам, вернеам, вилам (крај XV и XVI в., 124); гиздам, главам, гозбам, грешницам, драчам, душам, звјездам (XVII в., 124);
- ама : землама, голијама (XV в., 124); бесидама, вилама, женама (крај XV и XVI в., 124); водама, главама, дружбама, заушницама, кочијама (XVII в., 125);
- ми : петми, рукми (XVI в., 125);
- и : земли (XVI в., 125);

Локатив множине

- ахъ / -ах : голинахъ, Конавлахъ, рукахъ, рибахъ, слугахъ (до краја XV в., 138); бесједах, водах, дубравах, горах, желях, женах (крај XV и XVI в., 138); вечерах, годинах, горах, долинах, душах, женах (XVII в., 138—139);

- а : вода, књига, кућа, невоља, нечистоћа, срамота (XVII в., 139);
- ам : у противишњинам (XVI в., 139); водам, гнусобам, гозбам, дубинам, забавам, згодам, молбам (XVII в., 139);
- ами : На твојијем рукама, по разлицијем странама, у хвалама, у хаљинама (XVII в., 139);
- ѵ : у књиг, по разлики држав (XVI в., 140).

4. Именице женског рода *ī*-основа (тип кост)

Именице женског рода на сугласник, у свом историјском развиту, нуде доста разнолику слику облика датива, инструментала и локатива множине. Тако имамо за:

Датив множине:

- емь : костемь, печалемь
- ем : звирем, кокошем, костем, крипостем (до краја XVI в., 100); заповиједем, заповидем, костем (XVII в., 101); ћерем (XVI в., 102);
- им : заповиједим, костим, милостим (XVI в.), заповиједим, крепостим (XVII в., 101);
- има : пјеснима, ричима (XVI в.), болестима, заповидима, заповиједима (XVII в., 101);
- ам : ричам, ствараам (XVI в.), сладостам, ствараам (XVII в., 101); ћераам (XV в., и касније, 102);
- ама : звирама, ричама (XVII в., 101);
- ом : заповидом, напастом (XVI в., 101);
- ми : ријечми вјероваг', супротива стварми (XVI в.), стварми (XVII в., 101);
- и : приправи мјесто у срцу слаткијем пјесни (XVI в.), супротива свијем напасти, друзије ствари мучнијем (XVII в., 101).

Инструментал множине:

- ьми : печатъми, рѣчьми (до краја XV в.);
- ми : болестми, заповидми, звиерми (крај XV и XVI в.), крепостми, крипостми, напастми (XVII в., 126);
- и : заповиди, кости, крипости (крај XV и XVI в.), болести, крипости, милости (XVII в., 126—127);
- ими : частими, прсими (XV в.), крипостими, мастими, писними (XVII в., 127);
- им : жалостим, крепостим, милостим (XVI в.) болестим, радостим, ричим (XVII в., 127);
- има : костима, мислима, ричима (XV и XVI в.), болестима, врстима, лажима, милостима (XVII в., 127);
- ма : болестма, жалостма, ријечма (XVII в., 127);
- ами : гуслами, писнами, ричами (XV в. и касније, 128);
- ама : ричама, стварама, тварама (XVI и XVII в., 128).

Локатив множине:

- ехь : милостехь, моћехь (до краја XV в., 140);

- ех* : *болестех, жалостех, јаслех* (крај XV и XVI в.), *жалостех, заповидех, јаслех, ричех* (XVII в., 140—141);
 -*их* : *болестих, драгостих, заповидих* (крај XV и XVI в.), *болестих, жалостих, заповидих* (XVII в., 141);
 -*ијех* : *звјеријех, мислијех* (крај XV и XVI в.) *болестијех, костијех* (XVII в., 141—142);
 -*и* : *жалости, ствари* (XVII в., 142);
 -*ије* : *испразностије, крипостије* (XVII в., 142);
 -*ми* : *у стварми* (XVII в., 142);
 -*им* : *у болестим, на милостим, у мислим, у пјесним* (XVII в., 142);
 -*има* : *у болестима, у жалостима, костима* (XVII в., 142);
 -*ма* : *крипостма, стварма, у многије стварма* (142);
 -*ах* : *јаслах, писнах, немоћах, ричах, стварах* (XVI и XVII в., 143);
 -*ију* : *по обитилију* (XVI в.), *на прсију* (XVII в., 143).

Како се на основу наведених примјера може закључити, а ту се наводи само понски примјер из богате Данчићеве грађе, од врло раних времена, од XIV вијека, долази до међусобне замјене појединих падежних облика. То је посљедица или губљења двојине, као категорије броја, или, пак, фонетских изједначавања. У томе временском периоду, од XIV до XVIII вијека, могуће је, зато, у служби једнога од наших падежа (датов, инструментал и локатив множине) срести облике свих ових падежа, уз њих још и новостворене заједничке облике за те падеже. То говорно шаренило, добрим дијелом, потврђује и дијалекатска грађа са босанско-херцеговачког говорног подручја.

III

Дијалектолошка грађа са босанско-херцеговачког подручја прикупљена за дијалектолошки атлас те наше говорне зоне од 1976. до 1989. године, пружа нам овакву слику облика датива, инструментала и локатива множине (овдје се дају основни облици, без исказивања могућих одступања од нашега фонетског стандарда, а и без исказивања акценатских вриједности датих облика¹⁰).

Датив множине

Поред најчешћег облика са морфолошким обиљежјем *-ма*, јављају се и другачији морфолошки завршци. Тако имамо:

Мушки род:

од множинског облика *људи* Дпл (питање број 341) има оваква морфолошка обиљежја:

-*има* (*људима*) : 1—6, 8—13, 16—32, 34, 36—44, 46—50, 52—59, 64—65, 67—77, 79—81, 83—85, 88, 90, 91, 93, 95, 100—103, 105—122, 124—126, 128—131, 133, 136, 143, 144, 148—150, 154—156, 158—162, 164—167, 169, 171, 172, 174—202, 204—211, 213—218, 220, 221, 223—224, 226;

-*има* / *-ма* (*људима/људма*) : 33, 35, 45, 63, 82, 140, 163, 203, 219, 225;

¹⁰ Босанскохерцеговачки дијалекатски комплекс, I—V.

- има* / -*ман* (*људима*/људман) : 134;
 -*ма* (*људма*) : 7, 14, 60, 62, 87, 89, 92, 94, 96, 97, 99, 104, 123, 127, 141, 142, 145, 152, 153, 168, 170, 173, 212, 222;
 -*иман* (*људиман*) : 132;
 -*им* (*људим*) : 98, 135, 138, 139, 146, 147, 151;
 -*има* / -*им* / -*ма* (*људима*/људим/људма) : 61;
 -*ије* (*људије*) : 157;
 -*мом* (*људмом*) : 137

Из пунктова 51 (Мокро, Сарајсво), 78 (Врела, Шеховићи) и 86 (Вијака, Вареш) нема одговора у Упитнику, а пункт 66 „испуштен“ је на карти, па ни за тај пункт нема одговора у Упитнику (в. БХДЗ II, стр. 370).

Од именице *коњ* Дпл (питањс број 883) има оваква морфолошка обиљежја:

- има* (*коњима*) : 1, 3—6, 10—13, 17, 18, 20, 21, 23—29, 31, 36—48, 50, 52—59, 64, 65, 67—74, 76, 77, 79, 80, 82—85, 88, 90, 93, 95, 97, 99, 102—116, 118—122, 124, 125, 128—131, 133, 140, 155, 158—162, 165, 167, 169, 172, 174, 175, 176, 180—182, 184, 186—201, 204—207, 209, 213, 215—217, 220, 221, 224—226;
 -*има* / -*ма* (*коњима*/коњма) : 8, 15, 16, 33, 49, 61, 63, 101, 164, 166, 179, 203, 218, 219, 225;
 -*ма* (*коњма*) : 2, 7, 9, 14, 19, 22, 32, 34, 35, 60, 62, 75, 81, 87, 89, 91, 92, 94, 96, 117, 123, 126, 127, 135, 136, 141—147, 149—154, 156, 157, 163, 168, 170, 173, 177, 178, 185, 202, 208, 210, 211, 212, 214, 222, 223;
 -*мам* (*коњмам*/којмам) : 137;
 -*иман* (*коњиман*) : 132;
 -*ман* / -*ма* (*коњман*/коњма) : 134;
 -*им* / -*има* (*коњим*/коњима) : 98;
 -*им* / -*ма* (*коњим*/коњма) : 138;
 -*мам* / -*ма* (*коњмам*/коњма) : 139;
 -*мом* (*коњмом*) : 148;
 -*а̑* (*коња̑*?) : 183, (в. карту број 1).

Од именице *голуб* Дпл (питањс број 1042) има овакве облике завршетке (са, или без множинског елемента -*ов*-):

- има* (*голубовима*¹¹, св. *голубима*) : 1—7, 9—30, 32—37, 39—50, 52—57, 59—65, 67—77, 79, 80, 82, 85, 87, 88, 90—93, 95—103, 106—108, 110—111, 113—114, 119, 121, 124, 131, 140, 147, 155, 156, 158, 159, 161, 162, 164—168, 172, 174—176, 179, 180, 182, 184, 185, 187, 189—192, 197—201, 203—209, 211, 213—215, 217, 220, 220, 221, 224;
 -*има* / -*ма* (*голубовима*/голубовма) : 8, 218, 219, 225;

¹¹ У овоме прегледу не раздвајају се увијек облици са проширеном основом множинским елементом -*ов* / -*ев* и облици без тога множинског елемента. Уз поједине наставке даје се и број пункта из кога је дати примјер. За нас је, оvdје, било битно да се утврди списак падежних наставака за цијело бе-ха подручје. Различите фонетске карактеристике појединих говора — везане за рефлексе јата, за природу африката или сонаната, за нас ту нису битне. Исто тако није било нужно увијек истицати различите двојне или тројне облике за поједине лексеме из неких пунктова. Битно је било да се укаже на падежни наставак као морфолошко обиљежје датог падежа. Што се тиче множинског елемента -*ов*, -*ев* в. Павле Ивић *О језику некадашњем и садашњем*, БИГЗ — Јединство, 1990, стр 153, напомена 8.

-ма (голубовма): 58, 81, 83, 96, 109, 112, 117, 118, 126—128, 141—144, 152, 154, 163, 169—171, 173, 181, 193, 195, 196, 202, 210, 212, 222, 223, 226;

-има / -им (голубовима/голубовим): 49, 89;

-има / -им / -ин (голубовима/голубовим/голубовин): 133;

-ома (голубома): 104, 105, 115, 116, 120, 122, 125, 129, 178, 183, 186, 194;

-има / -ома (голубовима/голубома): 84

-им (голубовим): 31, 94, 123, 136—139, 145, 146, 148—151, 153, 216;

-ин (голубовин): 130, 132, 134, 135;

-ије (голубовије): 157, 160.

Од именице *пријатељ* у Дпл (питање број 1505) најчешће се јавља облик са морфолошким обиљежјем *-има* (*пријатељима*), знатно рјеђе облик са *-ма* (*пријатељма*), а у само неколико пунктова забиљежен је облик са морфолошким обиљежјем *им* (*пријатељим*) : 31, 38, 94, 98, 137—139, 141, 145, 146, 148, 149, 151, 159, 216. У п. 130 забиљежен је облик: *пријатељим/пријатељин*, у п. 135 : *пријатејин*, а у п. 134 *пријатељин*. Већина ових мјеста налази се западно од Неретве и припада говорима који, иначе, имају подоста говорних посебности. Ови примејри могли би упућивати на закључак да облици који се чешће јављају у говору, који се налазе у свакодневној употреби, имају устаљеније форме од оних облика који се рјеђе јављају у употреби. Али, са друге стране, могло би се рећи да су подложнији промјенама управо чешћи облици, да се дужом употребом они „троше“, постају „излизани“. Из овога произлази и начелно питање: који су облици подложнији промјенама — фреквентнији или мање фреквентни? То јест, другачије речено, да ли су промјене вршене прво у примјерима типа: *дан* и *зуб*, на једној страни, па онда у примјерима типа: *лан* и *дуб*, на другој страни — а у питању су исте фонетске промјене - промјена полугласника (дњњ, лњњ) и назала (зрбъ, добъ) и сл.

Инструментал множине:

За инструментал множине на подручју бе-ха говора биљежени су облици са оваквим морфолошким завршцима:

Од именице *зуб* (питање број 82) имамо:

-има (зубима св. зубовима): 1—25, 27—49, 52—59, 63—65, 67—74, 76, 77, 79—85, 88, 90, 91, 93—97, 99—116, 118—122, 126, 128, 129, 133, 136, 140, 143, 149—155, 157—177, 179, 181—185, 187—201, 204—206, 208—215, 217, 220, 221, 224, 226;

-има / -ма (зубима/-зубма): 26, 74, 124, 203, 219;

-има / -им (зубима/-зубим): 61, 89, 98, 131, 138, 180;

-им / -ма (зубим/-зубма): 141

-ма (зубма): 60, 62, 75, 87, 92, 117, 125, 127, 178, 186, 202, 207, 218, 222, 225;

-им (зубим): 137, 139, 142, 145—148;

-им / -ма / -има (зубим/-зубма/-зубима): 123

-има / -ин / -иман (зубима/-зубин/-зубиман): 132,

-има / -име (зубима/-зубиме): 156;

-има / -ама (зубима/-зубама): 216;

-ин (зубин): 134, 135.

Од именице *брк* (питање број 124) Ипл има ове обличке завршетке (са или без множинскога елемента -ов-):

-има (брковима/брцима): 1—37, 39—50, 52—65, 67—77, 79—83, 85, 87—93, 95, 96, 98—111, 113, 114, 119—122, 126, 127, 131—133, 136, 138, 140, 142, 147, 150, 153, 155—158, 161—167, 169—177, 179—182, 184, 185, 187—193, 196—202, 204—222, 225;

-омма (бркомма!): 38;

-ома (бркома): 84, 115, 116, 124, 125, 129, 178, 183, 195;

-ма (брковма): 97, 112, 117, 118, 128, 141, 154, 168, 194, 224, 226;

-им (брковим): 123, 137, 139, 146, 148, 149, 151, 152;

-ин (брковин): 134, 135;

-овима / -овим (брковима/брковим): 145;

-ин / -им (брковин/брковим): 130;

-има / -и (брковима / с бркови): 203

-и (бркови): 159, 223;

-има / -ма (брковима/брковма): 163.

Од именице *син* Ипл (питање број 388) има оваква морфолошка обиљежја (са множинским елементом -ов, или без њега):

-има (синовима): 1—48, 50, 52—57, 59—65, 67—77, 79, 80, 81, 85, 87—93, 96, 97, 99—103, 106—111, 113, 114, 119—122, 126, 131, 140, 144, 145, 149, 155, 156, 159, 162, 164—167, 172, 175, 176, 179—182, 184, 187—194, 197—201, 203—207, 209—211, 211, 213, 215, 217—219, 221, 224, 225;

-има / -ма (синовима/синовма): 49, 126, 226;

-има / -ома (синовима/синома): 84;

-ма (синовма): 58, 81, 112, 117, 118, 124, 128, 141—143, 152, 154, 161, 163, 168, 170, 171, 173, 174, 177, 185, 202, 208, 212, 214, 222, 223;

-ома (синома): 95, 104, 105, 115, 116, 125, 127, 129, 153, 169, 178, 183, 186, 195, 196;

-ома / -овма (синома/синовма): 83;

-има / -име (синовима/синовиме): 156;

-иман (синовиман): 132

-има / -и (синовима/синови): 220;

-им (синовим): 94, 98, 123, 136—139, 146—148, 150, 151;

-има / -овим (синовима/синовим): 216;

-ин (синовин): 130, 133—135;

-ије (синовије): 157, 158, 160.

Од именице *коњ* Ипл (питање број 884) има овакве падежне наставке:

-има (коњима): 1, 3—6, 10—13, 17, 18, 20—22, 24—29, 31, 36—47, 49, 50, 52—60, 64, 65, 67—74, 76—77, 79—85, 88, 90, 93, 97, 99, 100, 102, 103, 105—107, 109—116, 118—122, 124, 125, 128—131, 133, 140, 155, 158—162, 165, 167, 169, 172, 174—176, 179—182, 184, 186—202, 204—207, 209, 213, 215—217, 220, 221, 224, 226;

-има / -ма (коњима/коњма): 8, 15, 16, 30, 33, 35, 48, 63, 101, 108, 156, 164, 166, 203, 218, 219, 225;

-*има* / -*им* (*коњима*/*коњим*): 98;
 -*ма* (*коња*): 2, 7, 9, 14, 19, 23, 32, 34, 61, 62, 75, 87, 89, 91—92,
 94—96, 117, 123, 126, 127, 135, 136, 141—147, 149—154, 157, 163, 168, 170,
 171, 173, 177, 178, 183, 185, 208, 210—212, 214, 222, 223;
 -*ма* / -*ман* (*коњима*/*коњман*): 134;
 -*мам* / -*мом* (*коњмам*/*којмам*): 137;
 -*им* / -*ма* (*коњим*/*коњама*): 138;
 -*им* / -*мам* (*коњим*/*коњмам*): 139;
 -*иман* (*коњиман*): 132;
 -*мом* (*коњмом*): 148 (в. карту број 2).

Од именице во Ипл (питање број 918) има овакве падежне наставке:
 са множинским елементом -*ов* и наставка:

-*има* (*воловима*): 1—7, 9—18, 20—30, 32, 33, 36, 37, 39—50, 52—55,
 57, 59, 64, 65, 67—72, 74—77, 80, 82, 85, 87, 88, 90—93, 95, 99—103,
 106—111, 113, 114, 119—122, 128, 133, 136, 140, 144, 147, 161—163, 165—167,
 172, 175, 176, 180—182, 187, 189, 191—195, 197—200а, 204—207, 209—211,
 213, 215, 217, 220, 221;
 -*има* / -*ма* (*воловима*/*воловма*): 8, 63, 73, 116, 124, 131, 179, 188, 218,
 225;
 -*ма* (*воловма*): 58, 60, 61, 62, 79, 81, 83, 89, 96, 112, 117, 118, 126, 127,
 141, 142, 145, 153—155, 169, 170, 173, 174, 177, 184, 185, 196, 202, 208, 212,
 223, 226;
 -*им* (*воловим*): 31, 35, 38, 94, 98, 123, 137, 146, 148—152, 214, 216,
 222;
 -*им* / -*ин* (*воловим*/*воловин*): 130;
 -*ин* (*воловин*): 134;
 -*иман* (*воловиман*): 132;
 -*има* / -*ме* (*воловима*/*воловме*): 156;
 -*ије* (*воловије*): 160;
 -*ā* (*воловā*): 19, 56, 171, 190, 201;
 -*ма* (са и без -*ов*: *вома*/*воловма*): 97;
 -*им* (са и без -*ов*: *воловим*/*волим*): 138;
 -*има* (са и без -*ов*: *воловима*/*волима*): 158;
 -*има* / -*и* (са и без -*ов*: *воловима*/*воли*): 164, 224;
 -*им* / -*мам* (без -*ов*: *воловим*/*вомам*): 139;
 -*има* / -*и* (*воловима*/*волови*): 203;

без проширења основе множинским елементом -*ов* и наставака:

-*има* (*волима*): — ;
 -*им* (*волим*): 159;
 -*ма* (*вома*): 34, 135, 143, 168;
 -*ома* (на основу *вол*: *волома*): 84, 104, 105, 115, 125, 129, 178, 183, 186;
 -*ије* (*волије*): 157.

И од именица *нож* Ипл (питање број 644) може имати множински
 наставак -*ов* / -*ев*, а могу се падежни наставци додавати непосредно на
 основу. Тако имамо:

са проширењем основе елементом *-ов / -ев* и наставака:

-има (*ножовима/ножевима*): 3—6, 11—13, 17, 20—22, 25—30, 32, 34, 38—42, 44—50, 52—55, 59, 61, 64, 65, 67, 69—72, 74—77, 79—82, 84, 85, 87, 89—93, 95, 97, 99, 100, 102, 103, 106—111, 113, 119—122, 124, 126, 127, 133, 140—142, 144, 147, 153, 155—158, 161, 162, 164, 166, 167, 172—177, 179—182, 184, 187—193, 195—199, 200а—207, 209, 210, 212, 214—217, 219, 221, 224;

-ма (*ножовма/ножевма*): 7, 58, 68, 83, 96, 101, 112, 117, 118, 128, 143, 152, 154, 163, 165, 168, 169, 170, 171, 185, 186, 208, 211, 223, 226;

-има / -ма (*ножов/ев-има/ножов/ев-ма*): 8, 73, 218, 225;

-им (*ножов/-ев/-им*): 31, 56, 123, 145, 148—151;

-ин (*ножовин*): 94, 132, 135;

-им / -ин (*ножевим/ножевин*): 130;

-и (*ножови*): 220,

-ā (*ножовā/ножовā*): 88, 200, 214;

-има (са проширењем и без проширења основе: *ножев/ов-има/ножима*): 18, 19, 35, 37, 136;

-им (са проширењем и без проширења основе: *ножовим/ножим*): 139;

Без проширења основе множинским елементом *-ов / -ев* и наставака:

-има (*ножима*): 1, 2, 9, 10, 14, 23, 24, 33, 36, 57, 60, 62, 63, 98, 114, 131, 159, 222;

-им (*ножим*): 137, 138, 146;

-ин (*ножин*): 134;

-ома / -ема (*ножом/ножема*): 104, 105, 115, 116, 125, 129, 178, 183, 194;

-ије (*нужије*): 160;

-ем (*ножем*): 43 (може бити Исг!).

Од именице *нокат* у Ипл (питање број 246) имамо облике са падежним наставцима:

-има (*ноктима/нокцима/ногцима/ноцима*): 1—50, 52—65, 67—77, 79—85, 87—97, 99—122, 124—129, 131, 133, 136, 140, 141, 143, 146, 147, 151—155, 158, 161—226 - најфреквентније је облик *ноктима*; *нокцима*, имамо из п. 163, 208, 211, 215, 217; а *ноцима* из п. 169, 178, 187, 194...

-имом (*ноктимом*): 137;

-имам (*ноктимам*): 139;

-има / -иман / -ин (*ноктима/ноктиман/ноктин*): 132;

-ије (*нокције* 157, *нукције* 160);

-има / -име (*ноктима/ноктима*): 156;

-има / -ими (*нокцима/нокцима*): 217;

-им (*ноктим*): 98, 138, 142, 148, 149;

-има / -им (*ноктима/ноктим*): 123, 130, 145, 150, 159.

Локатив множине:

Локатив множине именица мушког рода најчешће има падежни наставак као и инструментал множине. Тако имамо обличко обиљежје овога падежа од именице *зуб* (питање број 83):

-*има* (*зубима*): 1—25, 27—49, 52—59, 63—65, 67—74, 76, 77, 79—85, 88, 90, 91, 93, 95, 97—100, 102—116, 118—119, 121, 122, 124—126, 128, 129, 131, 133, 136, 140, 142-144, 149—159, 161-177, 179—185, 187—199, 200a, 203—204, 208—211, 213—215, 217, 221, 224, 226;

-*им* / -*ма* (*зубима/зубма*): 26, 205, 206, 219;

-*има* / -(*ов*)*има* (*зубима/-зубовима*): 96, 101, 200, 201;

-*има* / -*им* (*зубима/зубим*): 61, 94, 138;

-*има* / -*ин* (*зубима/зубин*): 132;

-*има* / -*им* / -*ин* (*зубима/зубим/зубин*): 130;

-*ма* (*зубма*): 50, 60, 62, 75, 87, 92, 117, 127, 178, 186, 202, 207, 218, 225;

-(*ов*)*има* (*зубовима*): 120;

-*им* (*зубим*): 137, 139, 141, 145—148, 222;

-*ин* (*зубин*): 134, 135;

-*има* / -*ије* (*зубима/-зубије*): 212;

-*ије* (*зубије*): 160;

-*ā* (*зубā*): 89;

-*й* (*зубй*): 123, 216, 220, 223.

Од именице *прст* (питање број 238) Лпл има оваке падежне наставке:

-*има* (*прстима*): 1—16, 18—50, 52—65, 67—77, 79—85, 87—88, 90—95, 97—122, 124—129, 131—133, 136, 143, 144, 146—147, 151—156, 158, 161, 162, 164—202, 204—211, 213—222, 224—226;

-*ма* (*прстма*): 96

-*има* / - *им* (*прстима/прстим*): 130, 148;

-*ин* (*прстин*): 134, 135;

-*имам* (*прстимам*): 139;

-*имом* (*прстимом*): 137;

-*има* / - *ије* (*прстима/прстије*): 160, 203, 212;

-*им* (*прстим*): 123, 138, 141, 142, 145, 159;

-*ије* (*прстије*): 157, 163;

-*й* (*прстй*): 223.

Од именице *нокат* (питање број 247) Лпл има овакве падежне наставке:

-*има* (*нокима/ноцима/нокцима/ноџцима*): 1—50, 52—65, 67—77, 79—85, 87—97, 99—103, 105—122, 124—126, 128—131, 133, 136, 140—144, 146—147, 150—156, 158, 161—202, 204—215, 217—222, 224—226;

-*има* / -*ā* (*ноким(а)/нокātā*): 123;

-*има* / -*иман* (*нокима/нокциман*): 132;

-*ин* (*ноктин*): 134, 135;

-*имом* (*нокцимом*): 137;

-*им* (*нокцим*): 98, 138, 139, 148, 149, 159;

-*има* / -*ије* (*нокцима/нокције*): 203;

-*ије* (*нокције*): 157, 160 (*нукије*);

-*й* (*ноктй*): 216, 223;

-*има* / -*им* (*нокцима/нокцим*): 145;

-ма (нокта): 127.

Од именице *коњ* (питање број 885) Лпл има овакве обличке завршетке:

-има (коњима): 1, 3—6, 9—13, 17, 18, 20, 21, 24—29, 31, 36—50, 52—59, 64, 65, 67—77, 79, 80, 82—85, 88, 90, 93, 97—100, 102, 103, 105—116, 118—122, 124, 125, 128—131, 133, 140, 155, 158—162, 165, 167, 169, 172, 174—176, 179—182, 184, 186—201, 204—207, 209, 213, 215, 217, 221, 224—226;

-има / -ма (коњима/коњама): 2, 8, 15, 16, 33, 63, 101, 164, 166, 203, 218, 218а, 219;

-има / -й (коњима/коњй): 104, 220;

-ма (коњама): 14, 19, 22, 23, 30, 32, 34, 35, 60—62, 81, 87, 89, 91, 94—96, 117, 126, 127, 135, 136, 141—147, 149—154, 156, 157, 163, 168, 170, 171, 173, 177, 178, 183, 185, 202, 208, 210—212, 214, 222, 223;

-мам (коњмам/којмам): 137;

-ман (коњман/коњама): 134;

-им / -ма (коњим/коњама): 138, 139;

-ма / -ā (коњама/коња): 123;

-й (коњй): 216;

-мом (коњмом): 148;

-иман (коњиман): 132 (в. карту број 3).

2. Именице средњег рода

Датив множине:

Од именица средњег рода Дпл је тражен за : *ја(г)ње*, (питање број 870), *козле* (питање број 880), *прасе/крме* (питање број 956), *пиле* (питање број 1025)¹². Од тих именица, по правилу, у множини се јављају или именице на *-ад* : *јањад*, *козлад*, *прасад/крмад*, *пилад*, или имамо множинске облике именица м.р.: *јањци*, *козлићи*, *прасци/крмци*, *пилићи*.

Инструментал множине:

У Упитнику се тражи Ипл за именице : *око* (п. 44), *ухо* (п. 68), *кољено* (п. 309), *врата* (п. 571), *кола* (п. 893), *теле* (п. 938), *прасе* (п. 956). Пошто именице *око* и *ухо* имају множину по деклинационом обрасцу именица женског рода на сугласник, оне ће се тамо и навести. Од именица *теле* и *прасе* у множини имамо или именице на *-ићи* (*прасићи*, *телићи*, као *пилићи*), тј. као именице мушкога рода, или имамо именица на *-ад* : *телад*, *прасад*, тј. као колективне именице, а промјена им је, обично, по обрасцу именица ж.р. на сугласник (в. тамо). Остају именице *кољено* и *врата*, *кола* које у Ипл имају овакве падежне наставке (наравно, *кољено* зна и за икавски лик : *колино*):

Од именице *кољено* (питање број 309) Ипл има овакве обличке наставке:

¹² Именице као *пиле*, *јаре* у множини могу бити именице м. р.: *пилићи*, *јарнићи*, а ако су именице на *-ад* : *пилад*, *јарад*, промјена је нејединствена : *пилад-пилади-пилади* или : *пилад-пилади-пиладима*, исп. о томе код мене у чланку *О промјени колективних именица на -ад*, Наш језик, Београд 1956, књ VII, св. 7—10, стр. 234—246.

-*има* (кољенима/колинима/колнима): 1—50, 52—60, 62—65, 67, 69—77, 79—85, 88—93, 95—113, 115—122, 124—129, 131, 133, 140, 143, 145, 155, 158, 161—167, 169, 172—182, 184, 186—204, 206, 207, 209—218, 221, 223—224, 226;

-*ма* (кољенма/колинма): 68, 94, 114, 152—154, 168, 170, 171, 183, 185, 208;

-*има* / -*ма* (колинима/колинма): 219, 225;

има / -*им* (кољенима/кољеним): 61; (колинима/колиним): 145;

-*им* (кољеним/колиним): 87, 123, 132, 134—139, 146, 148—151; у

несколико пунктова имамо падежни наставак -*им* додат на основу *колн-*:
колним: 130, 147;

-*ам* (колинам): 141;

-*ом* (колином): 142, 144;

-*ма* / -*ме* (колинма/колинме): 156;

-*ије* (кољеније): 157;

-*ама* / -*ам* (коленам/кољенама): 160;

-*ама* (колинама): 159;

-*има* / -*и* (колинима/колини): 205;

-*и* (*колни*): 220, 222.

Од именице *врата* (п. 571) инструментал има падежне наставке:

-*има* (*вратима*): 1—14, 16—17, 19—50, 52—60, 63—65, 67—77, 79—85, 88, 90—93, 95—97, 99—122, 124—129, 131—133, 140, 145, 147, 153, 155, 156, 158, 161—172, 174—182, 184—200, 201—207, 209—211, 213—214, 216—218, 221—224, 226;

-*има* / -*ма* (*вратима*/*вратма*): 15, 219, 225;

-*ма* (*вратма*): 96, 183;

-*има* / -*им* (*вратима*/*вратим*): 62, 89, 98, 149, 152;

-*им* (*вратим*): 61, 87, 94, 123, 136—139, 146, 148, 150, 151, 159;

-*им* / -*ин* (*вратим*/*вратин*): 130;

-*ин* (*вратин*): 134, 135;

-*има* / -*ије* (*вратима*/*вратије*): 212;

-*и* (*врати*): 200а, 220;

-*ије* (*вратије*): 157, 160, 215;

-*ије* / -*им* (*вратије*/*вратим*): 208.

Од именице *кола* (питање број 893) инструментал има обличке наставке:

-*има* (*колима*): 1—50, 52, 54—65, 67—77, 79, 80—85, 87—92, 95, 97, 99—116, 118—122, 124, 125, 128, 129, 131, 133, 140—143, 146, 153—156, 158, 159, 161—167, 172, 174—177, 179, 181, 182, 184—189, 191—198, 200, 201, 202, 204, 206—217, 221, 222, 224, 226;

-*има* / -*ма* (*колима*/*колма*): 190, 199, 203, 205, 218, 219, 225;

-*ма* (*колма*): 53, 96, 117, 126, 127, 135, 136, 144, 168—171, 173, 178, 183, 200а, 223;

има / -*им* (*колима*/*колим*): 94, 149, 152;

-*им* (*колим*): 93, 98, 123, 137—139, 147, 148, 150, 151;

-*ије* (*колије*): 157, 160;

-*има* / -*ије* (*колима*/*колије*): 180;

- ин (колин): 130, 134;
- иман (колиман): 132;
- ма / њ (колма/колј): 220.

Локатив множине:

Локатив множине од именице *ребро* (питање број 145) има ове падежне наставке:

-има (ребрима, св. лебрима): 1—50, 52—65, 67—77, 79—85, 87, 88, 90—92, 94—122, 124—129, 131—133, 136, 140, 142—145, 147, 149, 152—156, 158, 161, 162, 164—202, 204—219, 221, 222, 224—226;

-има / -ама (ребрима/ребрама): 220;

-има / -и (ребрима/ребри): 203;

-и (ребри): 223;

-им (ребрим): 93, 130, 137—139, 141, 146, 148, 150, 151, 159;

-ин (ребрин): 134, 135;

-ије (ребрије): 157, 160, 163;

-ā (ребрā): 89;

-им / -ара (ребрим/ребара): 123.

Именица *поље* (питање број 1320) у Лпл има ове падежне наставке:

-има (пољима): 1—50, 52—59, 61—65, 67—76, 79—85, 87—88, 90—91, 93—122, 125, 126, 128, 129, 131, 133, 136, 140, 143, 144, 151, 153—156, 158—160, 162—178, 180—185, 187—204, 206—211, 213—215, 217—219, 221, 224—226;

-има / -ама (пољима/пољама): 216;

-има / -ма (пољима/поља): 152;

-има / -и (пољима/пољи): 205;

-има / -иман / -ин (пољима/пољиман/пољин): 132;

-им / -ин (пољим/пољин): 130;

-им (пољим): 123, 137—139, 141, 142, 145—149;

-има / -им (пољима/пољим): 60, 150;

-има / -а (пољима/поља): 89;

-ма (поља): 124, 127, 186, 222, 223;

-а (поља): 92, 161, 179, 212;

-ије (пољије): 157;

-ама (пољама): 220;

-ин (пољин/појин): 134, 135.

Од именице *село* (питање број 1438) у Лпл имамо ове падежне наставке:

-има — у свим мјестима осим оних која се посебно наведу, тј. која имају другачије наставке:

-има / -ма (селима/селма): 128, 219, 225;

-има / -ма / -и (селима/селма/сели): 205;

-има / -им (селима/селим): 141, 149;

-има / -ије (селима/селије): 208;

-има / -ā (селима/селā): 92;

-иман / -ин (селиман/селин): 132;

-им (селим): 123, 136—139, 147, 151, 159;

- ин (селин): 134, 135;
- ма (селма): 183, 223;
- ма / -й (селма/селй): 220.

Именице уста, леђа и врата у локативу имају овакве наставке:

Од именице уста (питање број 74) имамо у свим мјестима наставак

-има, осим оних у којима је:

- им (устим): 60, 98, 137, 139;
- има / -и (устима/усти): 89;
- има / -им (устима/устим): 130, 150, 152;
- има / -ије (устима/устије): 212;
- имом (устимом): 148;
- ин (устин): 134, 135;
- ије (устије): 157, 160;
- и (усти): 216, 220, 222;
- а (уста): 26, 221;
- о (усто): 123.

Слично стање имамо и од именице леђа (питање број 150), тј. у свим мјестима је наставак -има (леђима) у којима немамо следеће падежне наставке:

- им (леђим): 94, 98, 130, 136, 138, 139, 141, 146, 159;
- им / -о (леђима/леђо): 123;
- има / -им (леђима/леђим): 145, 150, 222;
- има / -и (леђима/леђи): 203, 216;
- има / -ије (леђима/леђије): 163, 208, 212;
- ин (леђин): 134, 135;
- има / -ма (леђима/леђма): 179;
- ма (леђма): 89, 127, 142:

Од именице врата (питање бр. 572) у локативу имамо овакве наставке:

-има (вратима): 1—17, 19—33, 35—50, 52—59, 63—65, 67—77, 79—85, 88, 90—93, 95—103, 105—122, 124—129, 131—133, 140—145, 147, 153, 155, 156, 158, 159, 162—164, 166—182, 184—207, 209—211, 213, 215, 217, 218, 221—224, 226;

- ма (вратма): 96;
- има / -им (вратима/вратим): 60, 152;
- има / -ма (вратима/вратма): 219;
- има / -ма / -и (вратима/вратма/врати): 225;
- има / -и (вратима/врати): 161, 220;
- има / ије (вратима/вратије): 212;
- има / -а (вратима/врата): 89;
- им (вратим): 61, 62, 87, 94, 136—139, 146, 148, 150, 151;
- им / -ма (вратим/вратма): 149;
- им / -ин (вратим/вратин): 130;
- ин (вратин): 134, 135;
- ије (вратије): 157, 160, 208;
- и (врати): 216;
- а (на врата): 165;
- им / -о (вратим/врато): 123.

И у локативу, као и у инструменталу, од именице *врата* (п. 154) имамо забиљежен облик: *на вагри*, у инстр.: *вагрѣм*, а то су облици именице ж.р. *вагра*. У генитиву од *врата*, исто тако, имамо облик Гсг од *вагра*: *брѣз вагрѣ*, а ном. је. *вагра*. Могуће је да је ту записивач „задријемао“ и помијешао појмове за које се тражи одговор. Могуће је да ће се и у другим мјестима појавити одговори за друге падеже. Тако, рецимо, из пункта 165 одговор: *на врата* може бити акузатив, а не локатив: *изнишао је на врата* : *стоји на вратима*. Из п. 89 имамо цијелу реченицу: *Стоји на врата*.

Именице женског рода на -а (тип жсна)

Датив множине:

Од именице *жена* (питање број 454) Дпл има овакве падежне наставке:

-ама (*женама*): 1—9, 11—20, 22—47, 49, 50, 52—59, 63—65, 68—77, 79—85, 88—97, 99—129, 131, 133, 136, 140, 142—145, 147, 150—152, 154—156, 158—177, 179—182, 184—207, 209, 211—216, 218—226;

-ам (*женам*): 10, 60, 62, 87, 98, 130, 138, 139, 141, 153, 157;

-ама / -ам (*женама/женам*): 61, 67, 149;

-аман (*женаман*): 132;

-ами (*женами*): 178, 217;

-ан (*женан*): 134, 135;

-ом (*женом*): 137, 148;

-ā (*жѣнā*): 21, 183;

-ам / -ан (*женам/женан*): 130 (в. карту број 5).

Свакако, у п. 137, 148 имамо Исг, а у п. 21, 183 Гпл, у 210 Дсг.

У Упитнику за испитивање босанско-херцеговачких говора тражен је одговор за Дпл од именице *свиња* (питање број 951). Поред облика *свињама*, у највећем броју пунктова јављају се још и облици: *крмадима*, *крмцима*, *свињадима*. Из п. 139 (Ведашић, Дувно) имамо одговор: *свињом*, што би могао бити и облик Исг, а из пунктова 161 (Бастаси, Дрвар) и (С. Јасеница, Б. Крупа) 212, поред облика *свињама* (161) и *крмцима* (212) имамо и облик: *крмком*, стари облик Дпл именица м.р.

Инструментал множине:

Од именице *рука* (питање број 175) инструментал множине има овакве падежне наставке:

-ама (*рукама*): 1—9, 11—50, 52—61, 63—65, 67—77, 79—85, 87—97, 99—129, 131—133, 136, 140, 143—145, 150, 152—157, 159—162, 164—179, 181—187, 189—202, 204—216, 218—226;

-ам (*рукам*): 10, 138, 139, 141, 142, 146, 147;

-ама / -ам (*рукама/рукам*): 62, 98, 130, 180;

-ами (*руками*): 158, 163, 217;

-ама / -ами (*рукама/руками*): 149, 203;

-ан (*рукан*): 134, 135.

Из п. 137 (Конгора, Дувно), 148 (Д. Рујани, Ливно) и 151 (Злосела, Купрес) имамо одговор: *руком*. Из п. 148 за Гпл од именице *рука* имамо: *руку*, а из п. 151 — *рукама*. Из оба ова пункта за Лпл од *рука* имамо одговор: *руком*. Ту, изгледа, није нешто у реду — или преписивање, или испитивање.

Од именице *нога*, за Ипл (питање број 251) облички наставак *-ама* (ногама) налазимо у највећем броју испитаних мјеста. Уз тај наставак имамо још и ове:

- ама / -ам (ногама/ногам): 60, 61, 87, 130;
- аман (ногаман): 132;
- ама / -ами (ногама/ногами): 149, 164, 215;
- ам (ногам): 93, 136, 146, 172;
- ами (ногами): 217;
- ан (ноган): 134, 135;
- ам / -ом (ногам/ногом): 138;
- ом (ногом): 137, 139, 148, 151.

Исте облике, са падежним завршетком *-ом* (ногом), из ових мјеста (а то су: 137 — Конгора, Дувно; 139 — Ведашић, Дувно; 148 — Д. Рујани, Ливно и 151 — Злосела, Купрес) имамо и за Лпл.

Од именице *жена* (питање број 456) Лпл има ове падежне наставке:

- ама, у свим испитиваним мјестима, осим оних у којима имамо:
- ама / -ам (женама/женам): 37, 48, 149;
- ам (женам): 10, 61—62, 98, 138, 139, 153, 215;
- ама / -ами (женама/женами): 212;
- ами (женами): 157, 158, 178, 203;
- ан (женан): 134, 135;
- ам / -ан (женам/женан): 130;
- аман (женаман): 132;
- ом (женом): 137, 148;
- ама / -аме (женама/женаме): 156 (в. карту број 6).

Од именице *овца* (питање број 862) Ипл поред наставка *-ама*, који налазимо у највећем броју испитаних мјеста, има још и ове наставке за тај падеж:

- ама / -ами (овцама/овцами): 31;
- ама / -ам (овцама/овцам): 61, 87, 149;
- ам (овцам): 10, 60, 98, 130, 136, 137, 148, 151, 222;
- ама / -аме (овцама/овцаме): 156;
- аме (овцаме): 95;
- ама / -а / -аман (овцама/овца/овцаман): 132;
- ан (овцан): 134, 135;
- ам / -ом (овцам/овцом): 137, 138;
- ом (овцом): 139;
- а (са овца): 215.

Локатив множине:

У локативу множине од именице *рука* (питање број 176) имамо ове падежне наставке:

-ама (рукама) у свим мјестима осим оних у којима имамо:

-ама / -ам (рукама/рукам): 61, 98, 130;

-ама / -ами (рукама/руками): 149, 212;

-ама / -а (рукама/рука): 89, 203;

-ама / -ами/ -у (рукама/руками/руку): 208;

-ами (руками): 217;

-ам (рукам): 10, 138, 139, 146, 147;

-ама / -у (рукама/руку): 123, 160;

-ан (рукан): 134, 135;

-ом (руком): 137, 148, 151;

-ама / -ема (рукама/рукема): 180.

У п. 85, 97, 140 имамо забиљежен облик Лсг: *руци* (в. карту 7).

И од именице *нога* (питање број 252) у Лпл преовлађују потврде за облик са падежним наставком *-ама* (*ногама*). Поред тога наставка имамо још и ове:

-ама / -ам (ногама/ногам): 61, 98;

-ама / -у (ногама/ногу): 123, 160, 161;

-ама / -ами / -у (ногама/ногами/ногу): 208, 212;

-ама / -ема / -ем (ногама/ногема/ногем): 180

-ам (ногам): 87, 93, 136, 139, 146, 172;

-ан (ноган): 134, 135;

-ам / -ом (ногам/ногом): 138;

-ом (ногом): 137, 148, 151, 159;

-аман (ногаман): 132;

-ами (ногами): 149, 217.

Од именице *грѣда* (питање број 550) у Лпл поред облика са падежним наставком *-ама* (*грѣдама*), који налазимо у свим мјестима, осим оних у којима имамо:

-ама / -ам (грѣдама/грѣдам): 130, 132 (*грѣдама/грѣдам/н*);

-ама / -ами (грѣдама/грѣдами): 150;

-ами (грѣдами): 178;

-еми (грѣдеми): 158;

-ам (грѣдам): 10, 141, 142, 148; (*грѣдам/грѣдом*): 138;

-ан (грѣдан): 134, 135;

-а (на грѣдā): 89, 215;

-ом (грѣдом): 137, 139;

-ама / -а (грѣдама/грѣда): 123.

Из пунктова 77, 180, 197 имамо облик Лсг: *грѣди*, а из п. 58: *грѣде*.

Од именице *планина* (питање број 1298) у Лпл имамо, такође, у највећем броју испитаних мјеста, падежни наставак *-ама* (*планинама* или *горама*). Поред тога наставка имамо још и ове:

-ама / -ам (планинама/планинам) или (*горама/горам*): 61;

-ама / -ами (планинама/планинами): 212;

-аман (планинаман): 132;

-ами (планинами): 178, 217;

-ам / ом (планинам/планином): 138;

-ам (планинам): 10, 11, 98, 100, 109, 130, 136—139, 142, 146—148,

151;

-ин (планинан). 134, 135;
 -ом (планином/гором): 137, 139; из п. 159 имамо: у шумом;
 -а (по планина): 157, 160.
 Из п. 31 имамо: планине.

Именице женског рода *ī*-основа (тип кост)

Датив множине:

Од именице *кокош* (питање број 1016) Дпл, уколико није *кока*, има ове падежне наставке:

-има (*кокошима*): 1—3, 5—7, 9—12, 14, 17—37, 39, 41—50, 52—65, 67—77, 79—85, 88—96, 98—116, 118—122, 123—126, 129, 131, 133, 136, 140, 144, 145, 147, 148, 150, 152—163, 165—169, 172, 174—177, 180—182, 184, 185, 187—201, 203—217, 221, 222, 224;

-има / -ма (*кокошима/кокошма*): 8, 15, 128, 202, 218, 219, 226;

-има / -им (*кокошима/кокошим*): 38, 146, 149;

-иман (*кокошиман*): 130, 132, 134;

-им (*кокошим*): 87, 137, 151;

-ин (*кокошин*): 135;

-им / -имом (*кокошим/кокошимом*): 139;

-ма (*кокошма*): 117, 127, 143, 170, 171, 173, 179, 220, 223;

-ма / -ам (*кокошма/кокошам*): 141;

-ам (*кокошам*): 142;

-ама (*кокошама*): 123.

Уз облик Дпл од именице *кокош*, јављају се и облици од *кока*, *кокошка*, или сами или уз Дпл од *кокош*, уп.: *кокошкам/кокам* (97).

Од именице *кћер*, која се на испитиваном подручју јавља као: *шћер*, *кћер*, *ћер* односно: *кћерка*, *шћерка*, *ћера*, имамо у дативу множине (питање број 397) овакве облике — наводе се само облици по промјени именица ж.р. на консонант:

-има (*шћерима*): 1—6, 8, 10—16, 18—32, 34—37, 39—41, 44—47, 49, 50, 52, 54, 56, 57, 60, 62, 69—77, 79, 80, 81, 83, 88, 102, 105—107, 109—111, 115, 118, 119, 128, 133, 172, 175;

-има (*кћерима*): 120;

-има (*хћерима/шћерима*): 82, 84, 116;

-има (*ћерима*): 17, 90—93, 99, 100, 104, 113, 121, 124, 125, 127, 129, 131, 136, 147—150, 158, 161, 164, 165, 167—169, 173, 177, 178, 180—183, 187—189, 192, 195, 197, 199, 200, 201, 203, 204, 206—208, 211, 212, 214, 215, 217—219, 221;

-има (*шћерима/ћерима*): 33, 42, 43, 48, 63, 64, 89;

-има (*шћерима/кћерима*): 103;

-има / -имам / -иман (*ћерима/ћеримам/ћериман*): 130;

-иман (*ћериман*): 132;

-иман / -ман (*шћериман/шћерман*): 134;

-имом (*ћеримом* и *ћерком*): 137; у 159 само: *ћеримом*;

-им (*шћерим*): 38, 98;

-им (*ћерим*): 138, 139;

-ма (*ћерма*): 87, 123, 157, 160, 163, 194, 198, 202;

-има / -ма (*ићерима/ићерма*): 226;

-има / -ма (*ћерима/ћерма*): 126;

-има / -ама (*ићерима/ићерама/ћерима/ћерама*): 42.

У инструменталу множине од ове именице имамо скоро идентичне падежне наставке (питање број 398) и зато их овдје нећу наводити. Ако се јави која разлика, она је из сфере фонетике, што за нас овдје није битно.

Инструментал множине:

Од именице *кост* (питање број 132) инструментал множине има ове падежне наставке:

-има (*костима*): 1—50, 52—65, 67—77, 79, 81—85, 88—97, 99—129, 131—133, 136, 137, 140—145, 147, 149—155, 158—202, 204—206, 208—226;

-има / -им (*костима/костим*): 98, 130, 146, 148;

-има / -име (*костима/костиме*): 156;

-им (*костим*): 87, 138;

-иман / -имам (*костиман*): 134, 139 (*костимам*);

-ин (*костин*): 135.

Из пунктова 80, 203, имамо *костију*, а из пункта 157 *костије*.

Од именице *ријеч/рич* (питање број 92) у Ипл поред облика са наставком -има (*ријечима/ричима*) имамо и облике са наставцима:

-има / -ма (*ријечима/ријечма/ричима/ричма*): 8, 96, 202, 212;

-ма (*рјечма/ричма*): 87, 92, 117, 123, 218, 222, 225;

-има / -им (*ричима/ричим*): 130;

-има / -име (*ријечима/ријечиме*): 156;

-им / -ин (*ричим/ричин*): 134;

-им (*ријечим/ричим*): 138, 139, 151;

-ин (*ричин*): 135;

-имом (*ричимом*): 148.

Поред пунктова 51, 66, 78 и 86, из којих нема одговора, у пункту 166 забиљежен је облик Ипл од ријечи *бесида* : *бесидама*.

Од именице *око* (питање број 44) инструментал множине има падежне наставке:

-има (*очима*): 1—50, 52—65, 67—77, 79—85, 87—122, 124—133, 140—145, 147, 149—155, 157—201, 203—222, 224—226;

-иман (*очиман*): 134;

-има / -имам / -иман (*очима/очимам/очиман*): 136;

-имам (*очимам*): 137, 139, 146;

-има / -имам (*очима/очимам*): 138;

-има / -ма (*очима/очма*): 202;

-им / -имом (*очим/очимом*): 148;

-има / -име (*очима/очиме*): 156;

-ин (*очин*): 135;

-ма (*очма*): 223;

-има / -им (*очима/очим*): 123.

Од именице *ухо* (питање број 68) Ипл, исто тако, у највећем броју испитаних мјеста има падежни наставак -има (*ушима, ухетима, уветима*), а јавиће се и други наставци. Тако имамо:

-*има* (*ушима/ухетима/уветима*): 1—50, 52—60, 62—65, 67—77, 79—85, 87—116, 119—133, 136, 140—155, 157—160, 162, 165—201, 204—222, 224—226;

- има* (*увадима*): 164;
- има* (*ушима/увадима*): 203;
- имам* (*ушимам*): 137, 139;
- имом* (*ушимом*): 148;
- ин* (*ушин*): 135;
- име* (*ушиме*): 61;
- има* / -*име* (*ушима/ушиме*): 156;
- ма* (*ушма*): 117, 220, 223;
- ма* / -*има* (*ушма/ушима*): 118, 161.

Локатив множине:

Од именице ж.р. *кост* у локативу множине имамо ове падежне наставке (питање број 133):

-*има* (*костима*): 1—50, 52—65, 67—69, 71—77, 79—85, 88—103, 105—122, 124—129, 131—133, 136, 137, 140—145, 147, 149, 151—156, 158—206, 208—226;

- им* (*костим*): 87, 138;
- има* / -*им* (*костима/костим*): 130, 148, 150;
- иман* (*костиман*): 134;
- имам* (*костимам*): 139;
- има* / -*имам* (*костима/костимам*): 146;
- ин* (*костин*): 135;
- и* / -*има* (*кости/костима*): 123;
- ије* (*костије*): 157;
- има* (*костима*): 207.

Од именице *ноћ* (питање број 1422) Лпл поред облика *ноћима*, у највећем броју испитаних мјеста, зна још и за облик са падежним наставком:

- ма* (*ноћма*): 127, 223;
- им* (*ноћим*): 138, 139, 141, 142;
- ин* (*ноћин*): 135;
- иман* (*ноћиман*): 132, 134;
- имом* (*ноћимом*): 137;
- й* (*ноћй*): 87, 92;
- и* / -*има* (*по ноћи/ноћима*): 119.

IV

Наведени примјери, изнесени под I, II, III, упућују на разнолике закључке. Овдје ће се указати на неке од њих:

1. У историјском развоју нашег језика, од XII до XVIII вијека, за поједине падежне облике јављали су се различити наставци, што је последица како морфолошких уједначавања тако и различитих аналошких утицаја. Тако смо имали, у XII вијеку, за:

Датив множине:

Мушки род: *-ом, -ем, -ьм, *-ома, *ма* (двојина);

Средњи род: *-ом, -ем, -ьм, *-ма, -ьма*;

Женски род (тип жена): *-ам, *-ама*;

Женски род *ī*-основа (тип кост): *-ьм, *-ма*.

Инструментал множине:

Мушки род: *-и, -ми, *-ма, -ама*;

Средњи род: *-и, *-ма, -ьма*;

Женски род (тип жена): *-ами, *-ама*;

Женски род *ī*-основа (тип кост): *-ми, *-ма*.

Локатив множине:

Мушки род: *-ѣх, -их, -ьх, *-у, -ју*;

Средњи род: *-ѣх, -их, -ьх, *-у, -ју*;

Женски род (тип жена): *-ах, *-у*;

Женски род *ī*-основа (тип кост): **-ьх, *-ју*.

Овакве обличке наставке, у свим деклинационим обрасцима, наш језик је могао имати у XII вијеку (Белић). Од тога времена до краја XVIII вијека, на основу Даничићског материјала, стање се знатно измијенило, што је последица вишеструких узрока — како фонетских, тако и морфолошких. У том временском раздобљу јављају се сљедећи падежни наставци, према Даничићу:

Датив множине:

Мушки род: *-омь, -емь, -ом, -ем, -амь, -ома, -омам, -оман, -и, -им, -има, -ма*;

Средњи род: *-омь, -иемь, -ом, -ем, -и, -им, -ми, -има, -ма, -амь*;

Женски род (тип жена): *-амь, -ам, -ами, -ама*;

Женски род *ī*-основа (тип кост): *-емь, -ем, -им, -има, -ам, -ама, -ом, -ми, -и*.

Инструментал множине:

Мушки род: *-и, -ми, -ими, -им, -има, -ма, -ом, -их, -ијех*;

Средњи род: *-и, -ми, -ими, -им, -има, -ами, -ам, -ије, -ијем*;

Женски род (тип жена): *-ами, -ам, -ама, -ми, -и*;

Женски род *ī*-основа (тип кост): *-ьми, -ми, -и, -ими, -им, -има, -ма, -ами, -ама*.

Локатив множине:

Мушки род: *-ѣхь, -ихь, -иехь, -ехь, -ијех, -их, -ех, -и, -ие, -ије, -ѳ, -им, -има*;

Средњи род: *-ехь, -ихь, -ех, -их, -ијех, -и, -ие, -ије, -ахь, -пахь, -ах, -нах, -им, -има, -ами, -ама*;

Женски род (тип жена): *-ахь, -ихь, -ах, -а, -ам, -ами, -ѳ*;

Женски род *ī*-основа (тип кост): *-ехь, -ех, -их, -ијех, -ије, -и, -ми, -им, -има, -ма, -ах, -ију*.

2. Доцнија испитивања, која су проширила и дијахронију и дијатопију, обогатила су овај списак падежних наставака. Тако проф. Павле Ивић у раду: *Српскохрватски падежни систем у дијахронији и дијатопији*¹³ нуди овакве падежне наставке за датив, инструментал и локатив множине именичких промјена:

Датив множинс:

Мушки род: *-ом, -ем, Хм, -и, -им, -има, -ама, (-имам), -ма, -ми;*
Средњи род: *-ом, -ем, -им, -и, (-ми), -има, -ма, -ам, -ама, -ами, (-имам), (-име);*

Женски род (тип жена): *-ам, -ами, -ама;*

Женски род *ī*-основа (тип кост): *-ем, -им, -има, -ам, -ма, -ама, -ом, -ми, -и, -имам, (-имами);*

Инструментал множине:

Мушки род: *-и, -ми, -Хми, -ими, -им, -има, -ма, -ами, -ѐ, -ом, -ама, -ем, -имам, -имами, -мам, (-мима);*

Средњи род: *-и, -ми, -ими, -им, -има, -ма, -ами, -ам, -ѐ(x), -ѐм, -ама, -имам, (-имами), (-мим);*

Женски род (тип жена): *-ами, -ам, -ама, -ми, -ах, (-амам);*

Женски род *ī*-основа (тип кост): *-ми, -и, -ими, -им, -има, -ма, -ами, -ама, -имам, -имами, -мам;*

Локатив множинс:

Мушки род: *-ох, -ѐх, -их, -Хх, -ех, -и, (-ов), -им, -има, -ах, -ама, (-ем), -ѐм, -имам, -ма, (-мимам), (-ом);*

Средњи род: *-ох, -ѐх, -их, -ах, -и, -им, -има, -ех, -ама, -ами, (-см), -ма, (-ми), (-ом);*

Женски род (тип жена): *-ах, -ам, -ами, -ех, -ѐ, -а(x), -ама, (-их), -има, -у;*

Женски род *ī*-основа (тип кост): *-ех, -ѐх, -их, (-и), -им, -има, -ма, -ах, -ију, -имам, -мам, -ми*¹⁴;

Босанскохерцеговачки говори нуде ове падежне наставке:

Датив множине:

Мушки род: *-има, -ма, -иман, -ман, -им, -ин, -ије, ома, -мом, -мам, -а, -ѐ (кључов, питање број 578, пункт бр. 157), -ом*¹⁵;

Средњи род — нема потврда из Упитника;

Женски род (тип жена): *-ама, -ам, -аман, -ами, -ан, -ом, -аме, -а;*

Женски род *ī*-основа (тип кост): *-има, -ма, -иман, -им, -ин, -ам, -имам, -имом.*

¹³ Павле Ивић, *О језику некадашњем и садашњем*, стр. 151—169, за објашњење знака Х у вези са падежним наставком, в. напомену 5 на стр. 153. Тим знаком „означено је крњење основе“ *-кам-* од *камен*.

¹⁴ Ивић, *исто*, стр. 153—156.

¹⁵ Наставак *-ом* често је у ије-шта говорима Западне Босне, в. Милорад Дешић *Западнобосански ијекавски говори*, СДЗБ XXI, Београд 1976, стр. 220.

Инструментал множине:

Мушки род: *-има, -ма, -им, -ин, -иман, -име, -ими, -ома, -и, -ије, -мам, -ама, -а;*

Средњи род: *-има, -ма, -им, -ин, -ама, -ам, -и, -ије, -ом, -ме;*

Женски род (тип жена): *-ама, -ам, -аман, -ан, -ом, -ами, -аме, -а;*

Женски род *ī*-основа (тип кост): *-има, -ма, -им, -ин, -иман, -имом, -имам, -име.*

Локатив множине:

Мушки род: *-има, -ма, -им, -ин, -ије, -и, -имам, -имом, -иман, -мам, -ман;*

Средњи род: *-има, -ама, -ма, -им, -ин, -и, -ије, -иман, -имом, -о;*

Женски род (тип жсна): *-ама, -ам, -ами, -ан, -ом, -ема, -у, -аман, -еми, -а;*

Женски род *ī*-основа (тип кост): *-има, -им, -иман, -и, -ије, -имом* (в. карте број 4 и 8).

3. Обличко једначње датива и инструментала множине по двојинском морфолошком обрасцу имамо од XVI вијска¹⁶ да би им се у XVII вијеку придружио и локатив множине, послје губљења фонеме *-x* из финалне позиције тога падежа и његовог обличког једначења са старим инструменталом¹⁷. Наравно, тамо гдје су за то створени фонетски услови (уп. *мужи : мужих*).

4. Подаци које нам пружа проф. Ивић знатно су богатији од Даничићевих. То је и схватљиво, с обзиром на већи број извора код проф. Ивића, и на дијахроном и на просторном пресеку. Али, што за нас никако није неважан податак, и Даничићеви и Ивићев подаци, почесто, упућују на Босну као своје извориште, тј. аутори дјела из којих су црпили ти подаци, добрим дијелом, потичу са подручја Босне. Ако бисмо сада пошли од констатације да су аутори тих дјела — изворишта — писали како су говорили, и да су говорили онако како се говорило у народу њиховог краја и њиховог времена — дошли бисмо да закључка да ово обличко шаренило на босанском тлу још увијек живи, или, тачније, да је живјело до најновијих бурних догађаја који су знатно измијенили и дијалекатску слику ове наше области. У сваком случају, такво шаренило је било говорна реалност у вријеме прикупљања грађе за ове упитнике. А та грађа нуди понеки облички наставак који не налазимо у групи наставака које нам нуди проф. Ивић.

5. Овдје су навођени наставци према Упитницима. Није искључено да је понегдје испитивач и „задријемао“, али, а то је битно, такви случајеви нису бројни и они никако не оспоравају тачност говорне слике која нам се овдје даје, мада нису искључене непотпуности.

¹⁶ А. Белић, исто, 107, као и *О двојини у словенским језицима*, САН, посебна издања, књ. ХСІ, Београд 1932, стр. 91—133.

¹⁷ Белић *Речи са деklinацијом*, стр. 118—119.

6. Ово је први цјеловитији увид у овај сегмент морфологије бе-ха говора као дијела што-нарјечја¹⁸. Досадашњи описи, које налазимо у БХДЗБ (II, IV, V, VI) пружају нам слику само одређених зона бе-ха простора (в. тамо). Жељело се да се у наредним свескама Зборника да цјеловита слика свих говорних особина бе-ха говора, па и морфолошких особина. Али, једно су жеље, друго је стварност. Ја, зато, овдје и дајем овај фрагмент те слике, како би се имала грађа која је за нашу историју језика од великог значаја, јер нам нуди, из живих народних говора, подоста података на које се, евентуално, може наћи у неком нашем писаном споменику, у неком дјелу старијих писаца.

7. Наши подаци упућују на закључак да су најфреквентнији падежни наставци *-има/-ма*, и да је то заједничка особина и датива и инструментала и локатива множине именица мушкога и средњег рода. Именице женскога рода тип *жена* имају у тим падежима наставке *-ама/-ам*, као најобичније. Именице женскога рода *ī* основа имају, опст, најчешће у тим падежима наставке *-има. -ма*. Вриједно је истаћи облички синкретизам ових трију падежа, и код свих родова, на читавом подручју испитиване зоне. Одступања нису велика, а и ту је важно указати да су она својствена за сватри ова падежа. Отуда наставак *-ије* у сватри ова падежа, отуда и наставци *-им, -ин, -а* у сватри ова падежа.

8. Подаци из Упитника не дају потврде за неке падежне наставке. Ту, рецимо, нема потврда за наставак *-ом* у Дпл. Тај наставак, међутим, сасвим је обичан у говору представника ије-шта говора Западне Босне (Дешић), а тај наставак потврђен је и у говору икаваца шћакаваца Западне Босне (Пецо)¹⁹. Наш материјал, исто тако, не даје потврде за наставак *-м* у Ипл. Такав наставак биљежи Оука у Рами (*воловм*, Рама, 90²⁰), *-ам* у Лпл м.р. за који нам Оука из Рамс нуди потврде: у *Метковићам, по фронтим*, као и за Лпл ср.р.: *по предузећам* (стр. 91). Из Раме има потврда и за наставак *-има* Лпл женскога рода: у *платима* (92). Из и-шћа говора има потврда за Дпл ср.р.: *дај ћецима* (Пецо, 69). Исти падежни наставак за Дпл ср.р. даје и Дешић: *говедима, говед^ама* (стр. 225). Петровић из Змијања наводи и Дпл именица ж.р. са наставком *-ема* : *-цурема*²¹, а из ије-шта говора западне Босне бројне су потврде за наставак *-ами* у Дпл именица женскога рода на *-а* : *главами, кућами* (Дешић, 232; Петровић, 150). У нашем материјалу тај наставак није тако бројан. Дешић наводи и облике: *по руку, на ногу*, Лпл (исто, стр. 235), тј. дају се потврде за наставак *-у* у Лпл именица ж.р. тип *жена*. И наш материјал нуди потврде за такве облике у Лпл, али у комбинацији са другим обли-

¹⁸ В. код Даничића, исто, стр. III—IV, као и код Ивића, стр. 166—169.

¹⁹ Пошто су поједини наставци, који се јављају као посебни, већ раније објашњавани или у збирним описима појединих говорних зона бе-ха говора, у Босанскохерцеговачком дијалектолошком зборнику, или у посебним описима појединих говора са тог подручја, ја овдје нећу објашњавати постанак тих наставака.

²⁰ Милош Оука *Говор Раме*, Свјетлост, Сарајево 1983, стр. 90.

²¹ Др Драгољуб Петровић *О говору Змијања*, Матица српска, Нови Сад 1973, 102.

цима (*са рукама, рукама*). Све би ово говорило да испитивање народних говора преко анкете, упитника, није најсигурнији начин за добијање цјеловите слике о једноме дијалекту. Ма колико испитивач био савјестан, може се десити да испитаник не дадне праву слику о говору. Шире захватање у структуру говора, без сумње, нуди опширнији разговори, на различите теме. Ту испитаник није принуђен да размишља о постављеном питању и нуди облике који су условљени речничним низом. Упитник, ма како био савјесно састављен, увијек полази од система — питање — одговор. А ту се може понудити и оно што није најфреквентније у говору. Наши подаци упућују на закључак да је дијалектолошка монографија сигурнији показатељ структуре једнога говора него систем упитника — поготово када су у питању различити говори и различити испитивачи. Ово, свакако, не значи да подаци које нам нуди Упитник за испитивање говора Босне и Херцеговине треба сматрати несигурним показатељем особина тих говора, наравно — за вријеме до 1990. То не. Овим сам желио само указати на чињеницу да упитници нису у свим случајевима најсигурнија слика тих говора и да би, за неке случајеве, требало вршити контролу — да ли на основу постојећих дијалектолошких монографија о појединим говорима или на терену — то је друго питање.

9. Ако наше податке упоредимо са картом, уочићемо да су ије-шта говори, посебно они у Херцеговини, најближи нашем језичком стандарду, да западнохерцеговачка зона, са Дувном и Ливном, нуди подоста одступања (пунктови 130—140). У тој зони имамо и појаву *-ин* мј. *-им*²² (пунктови: 134, 135, најчешће, а то су Горанци 134, X, Мостар и 135, Дрежница, M, Мостар). Уз њих могу ићи још: Студенци (п. 130, X, Љубушки) и Груде (п. 132, X, Љубушки). Падежни наставак, у сватри наша падежа, *-ије*, можемо наћи у пунктовима 157 (Штековци, C, Гламоч) и 160 (Ресановци, C, Б. Грахово).

10. Од именице *коњ* дати су подаци за сватри ова падежа (питања број 883, 884, 885). Понуђени подаци говоре нам да су на читавом испитиваном подручју најфреквентнији наставци *-има* и *-ма*, а да су најчешћа одступања у пунктовима између 130 и 140. Ту налазимо падежне наставке: *-им*, *-ин*, *-мам*, *-мом*, *-иман*.

11. Облички наставак *-и*, у Ипл и Лпл, може се јавити у пунктовима 220 и 223 (то су: Изачић, M, Бихаћ и Бужим, M, Босанска Крупа), уз то наставак *-и* у Ипл имамо из пунктова 159 — Лука, X, Б. Грахово, 164 — Подрашница, C, Мркоњић-Град, 203 — Мелина, C, Бањалука, 224, Мала Кладуша, M, Велика Кладуша. У Лпл наставак *-и* имамо још из пунктова: 123 — Д. Махала, X, Орашје и 216 — Орашац, M, Бихаћ. Јасно, падежни наставак *-и* у овим говорима одговара наставку *-ије* у ијекавским говорима <ѐх.

²² Исп. о томе код мене: *Икавскоштакавски говори Западне Херцеговине*, стр. 121—129.

12. Материјал нуди и неколико потврда са падежним наставком *-ā* у сватри ова падежа (за Дпл из пункта 183: *кóња̄*; за Ипл из пунктова 19, 56, 190 и 201 — *вдлб̄ва̄*, а из пунктова 88, 200, 213 — *ножд̄ва̄/ножд̄е̄ва̄* из п. 123 *кóња* у Лпл). Сви примјери носе прозодијске особине Гпл, значи, није омашка. Питање је само да ли је добијени одговор слика говорне стварности. Ако јесте, поријекло те појаве може бити везано за исте узрочнике као и у говорима зетскога или косовскоресавског говорног типа — по двојинском обрасцу.

13. У вези са дистрибуцијом падежних наставака у дативу, инструменталу и локативу множине указујем на мишљење проф. Белића изнесено у књизи *О двојини у словенским језицима* гдје се констатује да се сви штокавски говори, осим косовскоресавског, могу подијелити „на две групе: на оне у којима је у дат. и инстр. множ. преовладао код именица наст. *-ма* (као у косовско-ресавском говору, А.П.) и на оне у којима имамо само изједначавање тих двају падежа са различним наставцима (само *-м̄*, *-ма*: *-м̄*, *-ма*: *-и* и сл.). У прву групу иде шумадиско-сремски, Вуков херцеговачки, бокељски, црногорски говори и говори у југоисточном делу Босне и Херцеговине... у другу групу иду говори западно од наведених по Славонији, Босни, Херцеговини и говори средње и северне Далмације. По Хрватској има штокавских говора оба типа²³. П. Ивић ово просторно одређује као: исток и југ, прва скупина — и: запад-сјевер — друга скупина²⁴.

Наш материјал упућује на закључак да ова три множинска падежа имају, по правилу, изједначене облике и наставке *-има/ма* у ије-шта говорима херцеговачког типа. То су пунктови од 1 до 50, а ту спадају подручја општина: Требиње, Билећа, Љубиње, Невесиње, Гацко као и ијекавски говори о. Чапљина, Мостар и Столац; дакле, ије-шта говори данашње Херцеговине. Ту, затим, долазе говори општина: Калиновик, Фоча, Горажде. Изузеци од овога на тим подручјима су мали (уп. Ипл од *во* — *воловим* у п. 31 — Пресека, Невесиње, М; 35 — Брод, Коњиц, С; 38 — Белијаш, Трново, М, као и: *волим* п. 159 — Лука, Б. Грахово, Х, или: *ножевим* п. 31, Пресека, Невесиње, М). То вриједи и за именице женскога рода (уп. *женам* Дпл у п. 10, Требимља, Требиње, Х. Ту налазимо и: *рукам* Ипл., *женам* Ипл и Лпл, *гредам*, *планинам* Лпл). Као што примјери показују, у питању су рјеђи изузеци који могу бити и некакав нанос са стране, али није искључена ни њихова архаичност. Истина је да су и Хрвати у овоме дијелу Херцеговине, источно и јужно од Неретве, ијекавци-штакавци.

Ијекавскоштакавски говори који се налазе западно од Неретве и Босне, а то су сви ијекавски пунктови који се налазе између бројева 150 (Јакир, Гламоч) и 217 (Лохово, Бихаћ) имају више архаизама. Код ијекаваца тих крајева имамо наставак *-ом* у Дпл, *-ије* у Лпл, одатле и Ипл па

²³ А. Белић *О двојини*, стр. 120.

²⁴ П. Ивић *О говору Галипољских Срба*, СДЗб књ. XII, Београд 1957, стр. 166.

и Дпл, а јавиће се и још понеки стари падежни наставак. То би говорило да су ови ијекавци напустили своје матично тле прије једначења ових трију падежа и уопштавања једнога обличког наставака за сватри та падежа. У сваком случају постојање наставака *-ом* у Дпл именица м.р. јасно говори да ту још није био уопштен двојински образац идентичности датива и инструментала. Сасвим разумљиво, ту нису били створени ни услови за прикључивање њима локатива множине. И-шћа говори, у чијем су се сусједству нашли ови ијекавци, ту су имали свој властити пут развика и ова два говорна идиома (ије-шта и и-шћа) нису се међусобно прожимала и утицала на граматички развика²⁵.

14. Ако бисмо пошли од морфолошке слике коју нам пружају подаци прикупљени, према упитницима, за бе-ха дијалекатски комплекс, могли бисмо закључити да највише неслагања са нашим језичким стандардом налазимо у зони која се налази у ареалу измјешу пунктова 130 и 160, а то су подручја која припадају општинама: Љубушки, Дувно, Прозор, Ливно, Г. Вакуф, Бугојно, Травник, Јајце — осим Љубушког и једног дијела Дувна, то су све и-шћа говори. Ова зона и-шћа говора има више архаизама него западнбосанска и-шћа зона која обухвата подручје Б. Дубице, Б. Крупе, В. Кладуше, Б. Петровца, Б. Новог и Бихаћа. Та говорна зона данас најчешће има уопштене падежне наставке *-има* и *-ма*²⁶.

15. Наш материјал могао би пружити и слику о „борби“ старих и нових облика датива, инструментала и локатива множине. И не само на подручју бе-ха говора. Наиме, ако мало пажљивије погледамо у коме односу стоје поједини од ових облика од именица које имају већу честоту употребе и исти облици именица са мањом честотом, доћи ћемо до закључка да именице са већом честотом имају знатно мање одступања од нашега језичког стандарда од оних именица са мањом честотом. Тако, на примјер, ако узмемо Дпл од *коњ* и *голуб*, Ипл од *син* и *брк*, Лпл од *коњ* и *нокат* (полазимо од примјера које нам нуди наша грађа) — полази се од облика са *-ма* и облика са неким другим наставком - долази се до закључка да ти облици именица *коњ* и *син* знају за мањи број одступања од језичког стандарда него исти облици именица *голуб*, *нокат* и *брк*. Ово питање, питање хронологије језичких иновација — како у фонетици, тако и у акцентуацији и морфологији — има општији карактер и о њему би се могло посебно говорити. Чињеница је да новији облици побјеђују, али је чињеница и да се старији облици грчевито боре за опстанак. Када су у питању наши облици — датив, инструментал и локатив множине —

²⁵ В. код мене *Икавскошћавски говори Западне Босне*, БХДЗБ, књ. I, Сарајево 1975, стр 47, 56—58.

²⁶ В. о томе код мене: *Икавскошћавски говори...* књ. II. БХДЗБ III, Сарајево 1982, за слив ријеке Лашве исп. код Наиле Ваљевац: *Говор Лашве* (докторска дисертација, рукопис) стр. 224—336. Ту се констатује да у говору Лашве имамо претежно изједначене падежне наставке у дативу, инструменталу и локативу множине. То су *-има*, *-ма* за м. и ср. род. Рјеђе се јављају наставци: *-им* за м. и ср. род: *са сватовим, ниш докурим; по леђим, на мистим*; односно: *носи сенјам, реци женам, по барам, с овцам*.

именица свих родова и свих деклинационих врста, сигурно је да облици на *-ма*, које прихвата и наш језички стандард, ту побјеђују. Да није било ових бурних догађаја, који су и у језичке токове унијели промјене, поготово у нашу дијалекатску слику, највјероватније је да будуће генерације не би имале на располагању оволико одступања од стандардне норме. Процеси уједначавања свих тих облика, и по обрасцу стандардног језика, и ту би добили на своме интензитету.

**ПОПИС ПУНКТОВА`
ЗА ПРОЈЕКАТ „БОСАНСКОХЕРЦЕГОВАЧКИ
ДИЈАЛЕКАТСКИ КОМПЛЕКС...“**

Бројчана ознака пункта	Назив пункта	Смјештај	Национална припадност
1	Граб-Зупци	Требиње	С
2	Главска	Требиње	С
3	Арсланагића Мост	Требиње	М
4	Ластава	Требиње	М
5	Укшићи-Љубомир	Требиње	С
6	Плана	Билећа	С
7	Ораховица	Билећа	М
8	Крушевица	Љубиње	С
9	Седлари	Требиње	С
10	Требимља	Требиње	Х
11	Градац	Чапљина	Х
12	Поткула	Чапљина	С
13	Битуња	Столац	М
14	Вишићи	Чапљина	М
15	Локве	Столац	М
16	Ходово	Столац	Х
17	Буна	Мостар	Х
18	Ортијеш	Мостар	С
19	Кружањ	Мостар	М
20	Оцак	Невесинје	М
21	Залом	Невесинје	С
22	Крушчица	Калиновник	С
23	Зуровићи	Гацко	М
24	Кула	Гацко	М
25	Јасеник	Гацко	С

* Називи пунктова у овом попису преузети су са географских карата, а то значи да постоји могућност да су неки од њих наведени можда и погрешно, што ће се, свакако, утврдити приликом њихове обраде.

На овим картама не исказује се, национална припадност испитаника. Кога и то интересује, то може сазнати са овог списка (С=Србин, М=Муслиман, Х=Хрват).

Бројчана ознака пункта	Назив пункта	Смјештај	Национална припадност
26	Попов Мост	Фоча	М
27	Завајт	Фоча	С
28	Ратај	Фоча	М
29	Влаховље	Калиновник	С
30	Г. Љуга	Калиновник	М
31	Пресјека	Невесње	М
32	Приграђани	Мостар	М
33	Луг	Јабланица	М
34	Сељани	Коњиц	С
35	Брод	Коњиц	С
36	Чуковићи	Трново	М
37	Ледићи	Трново	С
38	Делијаш	Трново	М
39	Подграђе	Фоча	С
40	Софићи	Горажде	М
41	Сопотница	Горажде	С
42	Слатина	Чајниче	М
43	Бјелушине	Рудо	С
44	Бијела	Вишеград	С
45	Вишеград (чаршија)	Вишеград	М
46	Црни Врх	Вишеград	М
47	Пљешевница	Рогатица	С
48	Жепа	Рогатица	М
49	Селишта	Соколац	С
50	Новоселци	Соколац	С
51	Мокро	Сарајево	С
52	Шалибеговићи	Соколац	М
53	Бјелаве	Сарајево	М
54	Клек	Сарајево	С
55	Угорско	Сарајево	М
56	Тарчин До	Сарајево	Х
57	Биоча	Илијаш	С
58	Блажуј	Хацићи	Х
59	Локве	Хацићи	М
60	Мартинићи	Крешево	С

Бројчана ознака пункта	Назив пункта	Смјештај	Национална припадност
61	Крешево	Крешево	X
62	Дрежевица	Крешево	X
63	Цанићи	Коњиц	M
64	Турковићи	Фојница	X
65	Датићи	Фојница	X
67	Кисељак—Тушнићи	Сарајево	M
68	Уворићи	Високо	M
69	Кривајићи	Олово	C
70	Драгоради	Олово	M
71	Д. Дрецељ	Олово	C
72	Мало Поље	Хан-Пијесак	C
73	Сребреница (чаршија)	Сребреница	M
74	Жлијебац	Братунац	C
75	Глогова	Братунац	M
76	Врточе	Власеница	C
77	Друм	Власеница	M
78	Врела	Шеховићи	C
79	Крижевићи	Калесија	M
80	Миљановци	Калесија	M
81	Тарево	Кладањ	M
82	Кладањ (чаршија)	Кладањ	M
83	Миланковићи	Олово	M
84	Репник	Бановићи	M
85	Возућа	Завидовићи	C
86	Вијака	Вареш	X
87	Вареш—Забрежје	Вареш	X
88	Славин	Вареш	C
89	Бјелавићи	Какањ	X
90	Сопотница	Какањ	M
91	Вукановићи	Какањ	X
92	Брњиц	Какањ	M
93	Бусељи	Бусовача	X
94	Балићи	Н. Травник	X
95	Граховчићи	Травник	X
96	Гладовићи	Зеница	M

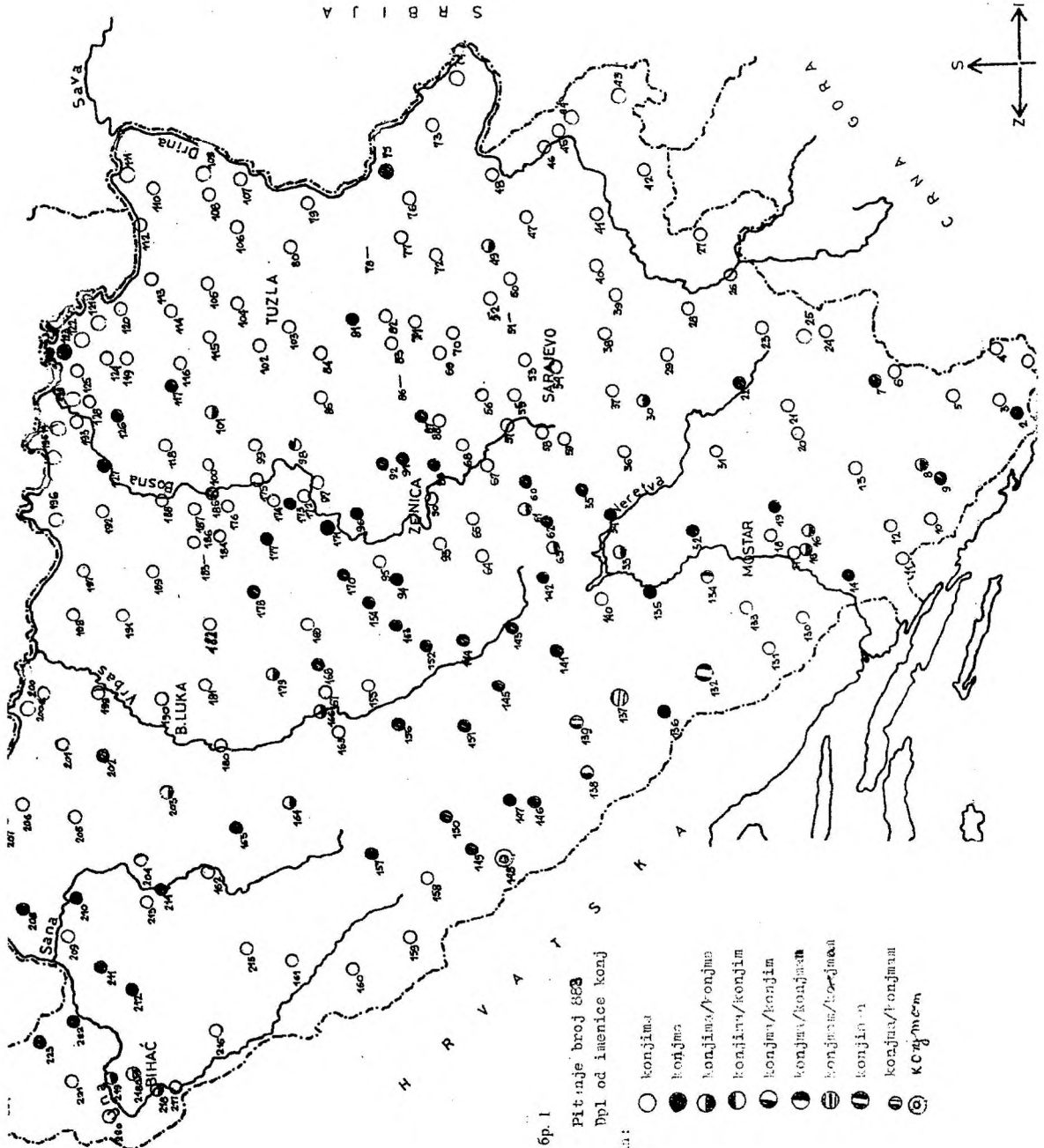
Бројчана ознака пункта	Назив пункта	Смјештај	Национална припадност
97	Ловница	Завидовићи	Х
98	Перовићи	Завидовићи	М
99	Д. Раковац	Маглај	С
100	Осојница	Маглај	С
101	Какмуж	Грачаница	С
102	Деветак	Лукавац	М
103	Бреза	Тузла	Х
104	Докањ	Тузла	Х
105	Пипери	Лопаре	С
106	Прибој	Лопаре	С
107	Д. Локањ	Калесија	С
108	Тсочак	Угљевик	М
109	Јања	Бијељина	М
110	Д. Чађевица	Бијељина	С
111	Д. Бродац	Бијељина	С
112	Брезово Поље	Брчко	М
113	Боделиште	Брчко	Х
114	Маоча	Брчко	М
115	Потпет	Сребреник	М
116	Шпоница	Тузла	М
117	Доборовци	Грачаница	М
118	Лукавица	Грачаница	М
119	Д. Мионница	Градачац	М
120	Д. Вукшић	Брчко	Х
121	Вучилац	Брчко	С
122	Орашје	Орашје	М
123	Д. Махала	Орашје	Х
124	Трамошница	Градачац	Х
125	Г. Слатина	Б. Шамац	С
126	Толиса	Градачац	С
127	Копривна	Модрича	С
128	Гаревац	Модрича	Х
129	Писари	Б. Шамац	С
130	Студенци	Љубушки	Х
131	Витина	Љубушки	М

Бројчана ознака пункта	Назив пункта	Смјештај	Национална припадност
132	Груде	Љубушки	X
133	Биоград	Лишгџица	X
134	Горанци	Мостар	X
135	Дрежница	Мостар	M
136	Читлук	Посушје	X
137	Конгора	Дувно	X
138	Присоје	Дувно	X
139	Ведашић	Дувно	X
140	Дољани	Јабланица	X
141	Прослап	Прозор	X
142	Хере	Прозор	X
143	Вагањац	Г. ВакуФ	M
144	Оцак Горњи	Бугојно	X
145	Вуковско	Купрес	C
146	Губер	Ливно	X
147	Каблић	Ливно	X
148	Д. Рујани	Ливно	X
149	Бојмунте	Ливањско поље	C
150	Јакир	Гламоч	C
151	Злосела	Купрес	X
152	Дрветине	Бугојно	M
153	Пећине	Травник	X
154	Пакларево	Травник	X
155	Винац	Јајце	M
156	Стројнице	Шипово	C
157	Штековци	Гламоч	C
158	Нуглашица	Б. Грахово	C
159	Лука	Б. Грахово	X
160	Ресановци	Б. Грахово	C
161	Бастаси	Дрвар	C
162	Хрипавци	Кључ	M
163	Д. Ратково	Кључ	C
164	Подрашница	Мркоњић-Град	C
165	Перућница	Јајце	C
166	Пшеник	Јајце	M

Бројчана ознака пункта	Назив пункта	Смјештај	Национална припадност
167	Дивичани	Јајце	X
168	Добретићи	Јајце	X
169	Имљани	Скендер-Вакуф	C
170	Глуха Буковица	Травник	M
171	Топчић-Поље	Зеница	M
172	Жепче	Жепче	M
173	Лупоглав	Жепче	X
174	Н. Шехер	Маглај	M
175	Мисурићи	Маглај	M
176	Добро Поље	Тешањ	M
177	Комушина	Теслић	X
178	Очауш	Теслић	C
179	Скендер-Вакуф (чаршија)		M
180	Крупа на Врбасу	Бања Лука	C
181	Побрђе	Котор-Варош	X
182	Ср. Шњеготина	Бања Лука	C
183	Укриница	Теслић	C
184	Рајшева	Теслић	M
185	Медаково	Тешањ	M
186	Бобаре	Тешањ	M
187	Сивша	Тешањ	X
188	В. Буковица	Добој	C
189	Поповићи	Прњавор	C
190	Врбања	Бања Лука	M
191	Лишња	Прњавор	M
192	Модран	Дервента	X
193	Јакеш	Модрича	M
194	Нови Град	Оцак	C
195	Доњи Свилај	Оцак	X
196	Г. Колибе	Босански Брод	M
197	Г. Смртићи	Прњавор	C
198	Срђевићи	Србац	C
199	Маховљани—Лакташи	Бања Лука	C
200	Г. Долнина	Босанска Градишка	X
200a	Мусл. Дубраве	Босанска Градишка	M

Бројчана ознака пункта	Назив пункта	Смјештај	Национална припадност
201	Грбавци	Босанска Градишка	С
202	Ивањска	Бања Лука	Х
203	Мелина	Бања Лука	С
204	Трнава	Сански Мост	М
205	Козарац	Приједор	М
206	Горње Срефлије	Босанска Дубица	С
207	Босанска Дубица	Босанска Дубица	М
208	Прусци	Босански Нови	С
209	Сухача	Босански Нови	М
210	Шурковац	Приједор	Х
211	М. Дубовник	Босанска Крупа	С
212	Српска Јасеница	Босанска Крупа	С
213	Г. Каменград	Сански Мост	М
214	Дабар	Сански Мост	С
215	Крња Јела	Босански Петровац	С
216	Орашац	Бихаћ	М
217	Лохово	Бихаћ	С
218	Добреница	Бихаћ	Х
218а	Бихаћ (чаршија)	Бихаћ	М
219	Спахићи	Бихаћ	М
220	Изачић	Бихаћ	М
221	Ћоралићи	Цазин	М
222	Језерски	Босанска Крупа	М
223	Бужим	Босанска Крупа	М
224	Мала Клауша	Велика Кладуша	М

Напомена: Омашком је на карти пунктова број 66 испуштен, па је и у овом попису тај број остао без пункта, али су зато - опет омашком - на карти унесени пунктови 200а и 218а, који су и у попису задржани. Према томе, укупан број пунктова означених на карти и у овом попису јесте 225.

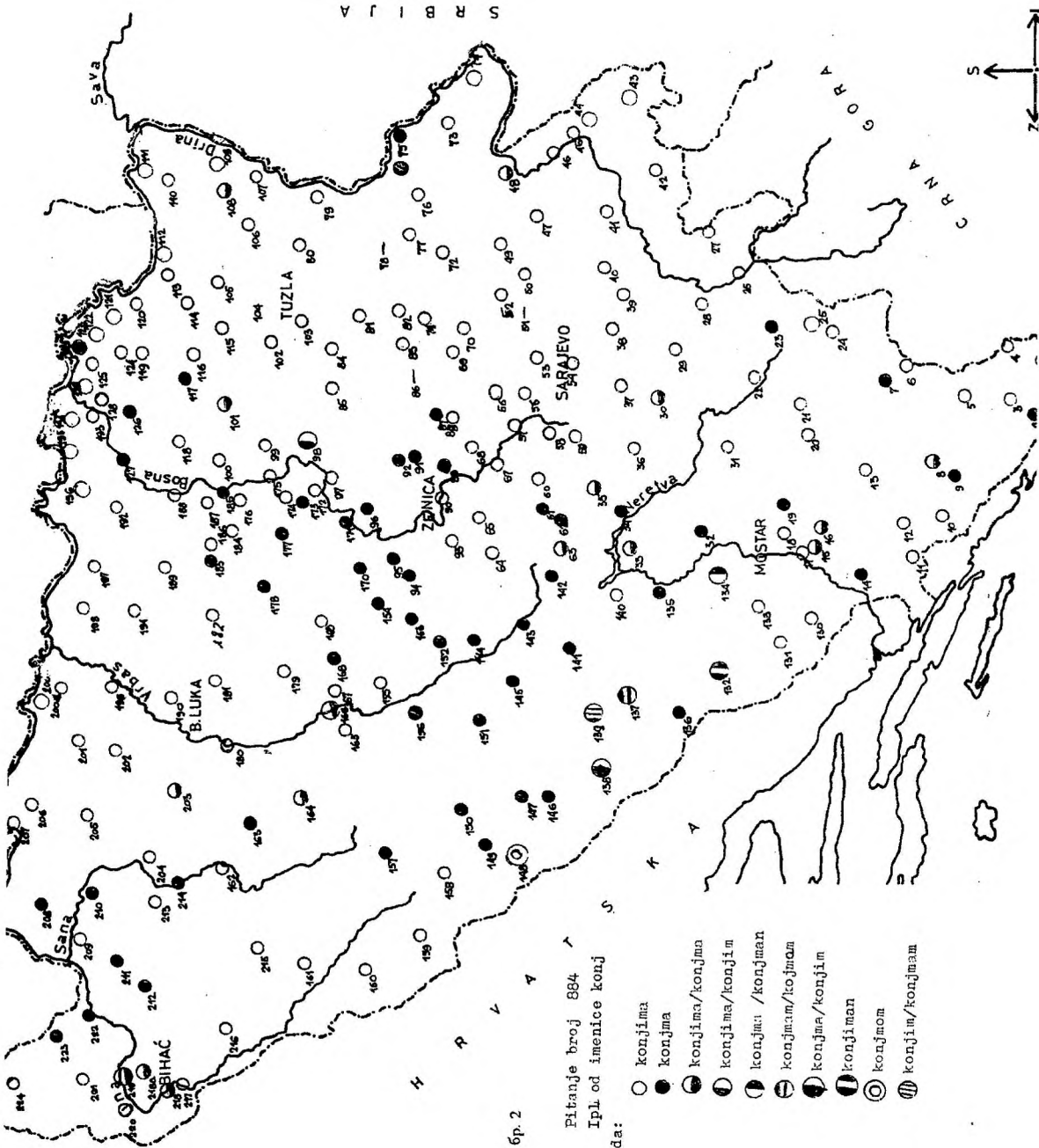
Карта бр. 1

Pit-nje broj 883

Dpl od imenice konj

Legenda:

- konjima
- konjns
- ◐ konjima/konjns
- ◑ konjima/konjim
- ◒ konjima/konjim
- ◓ konjima/konjima
- ◔ konjima/konjima
- ◕ konjima
- ◖ konjima/konjima
- ◗ konjima

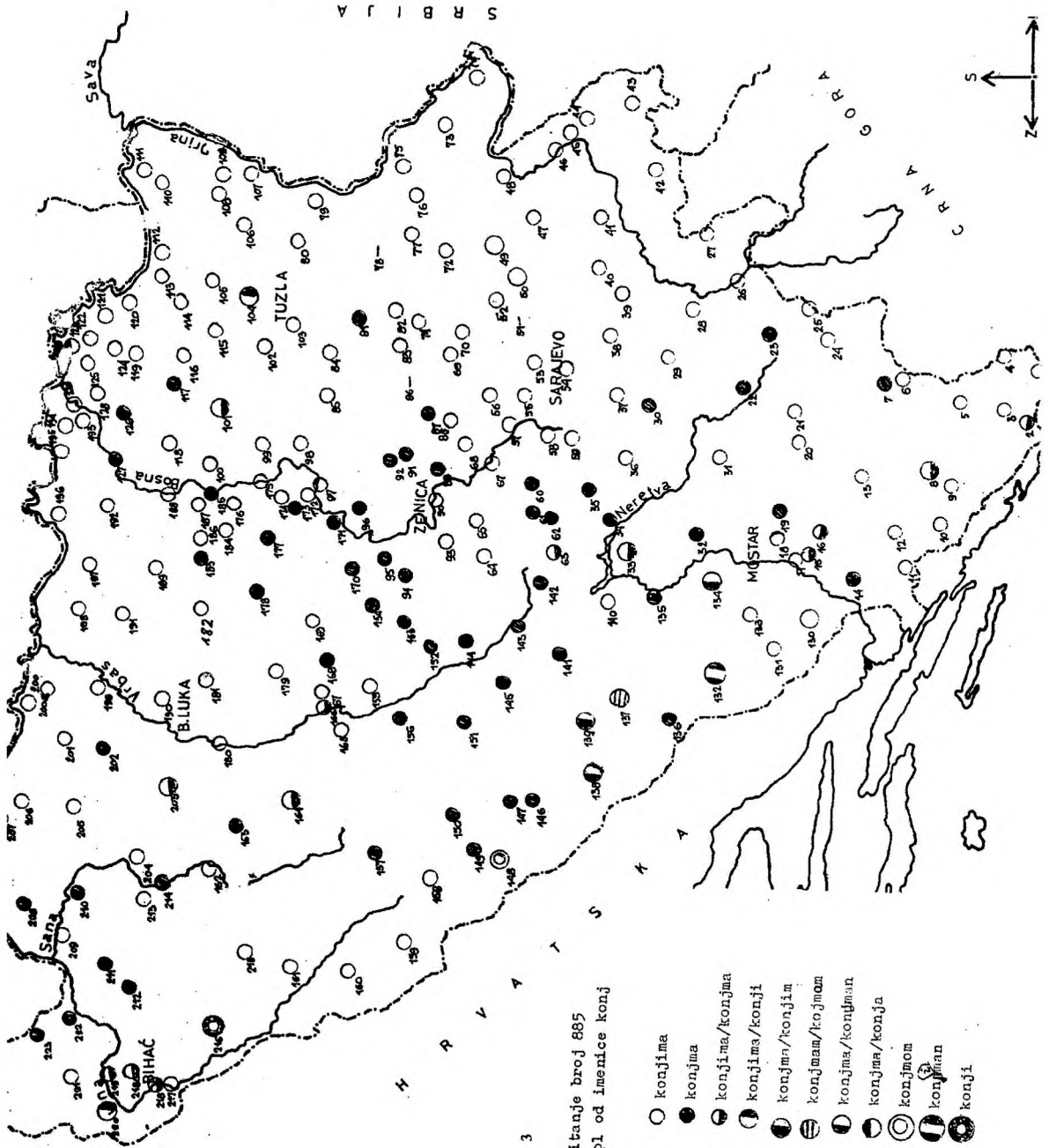

Карта бр. 2

Pitanje broj 884

Ipl. od imenice konj

- Legenda:
- konjima
 - konjma
 - ◐ konjima/konjma
 - ◑ konjima/konjim
 - ◒ konjma /konjman
 - ◓ konjma/konjman
 - ◔ konjma/konjim
 - ◕ konjiman
 - ◖ konjmom
 - ◗ konjim/konjman

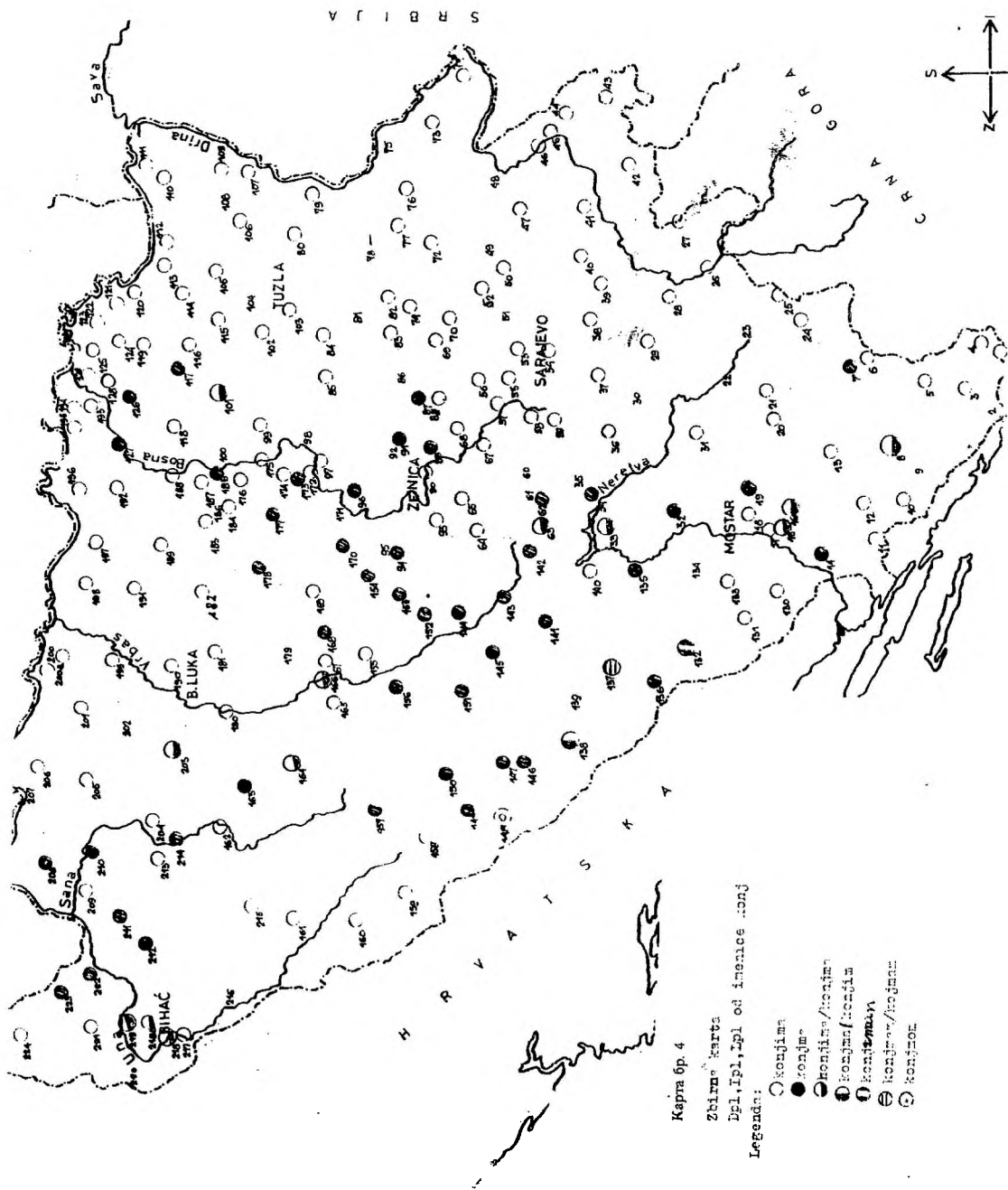

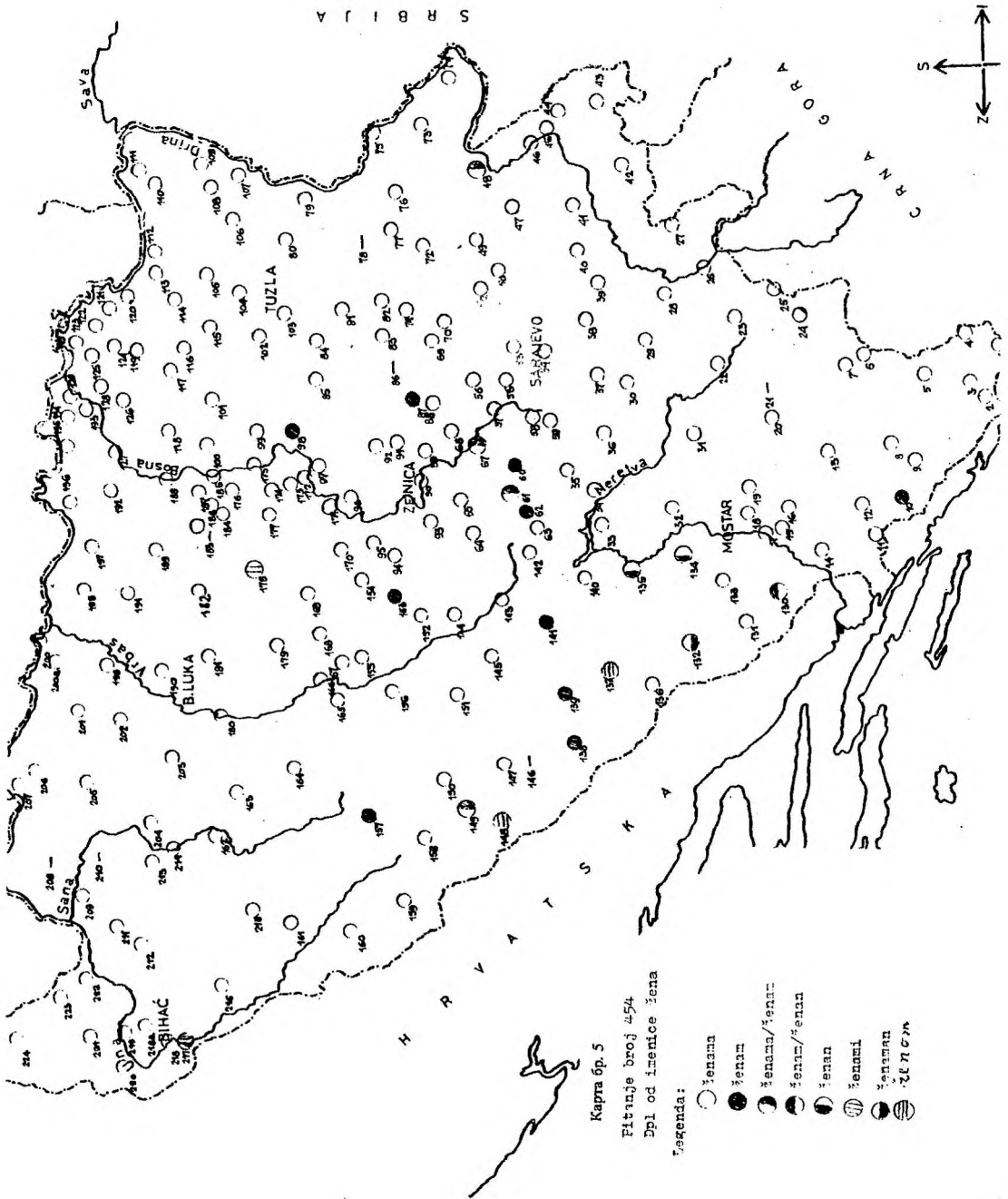
Карта бр. 3

Питање број 885
Ипл од именце конј

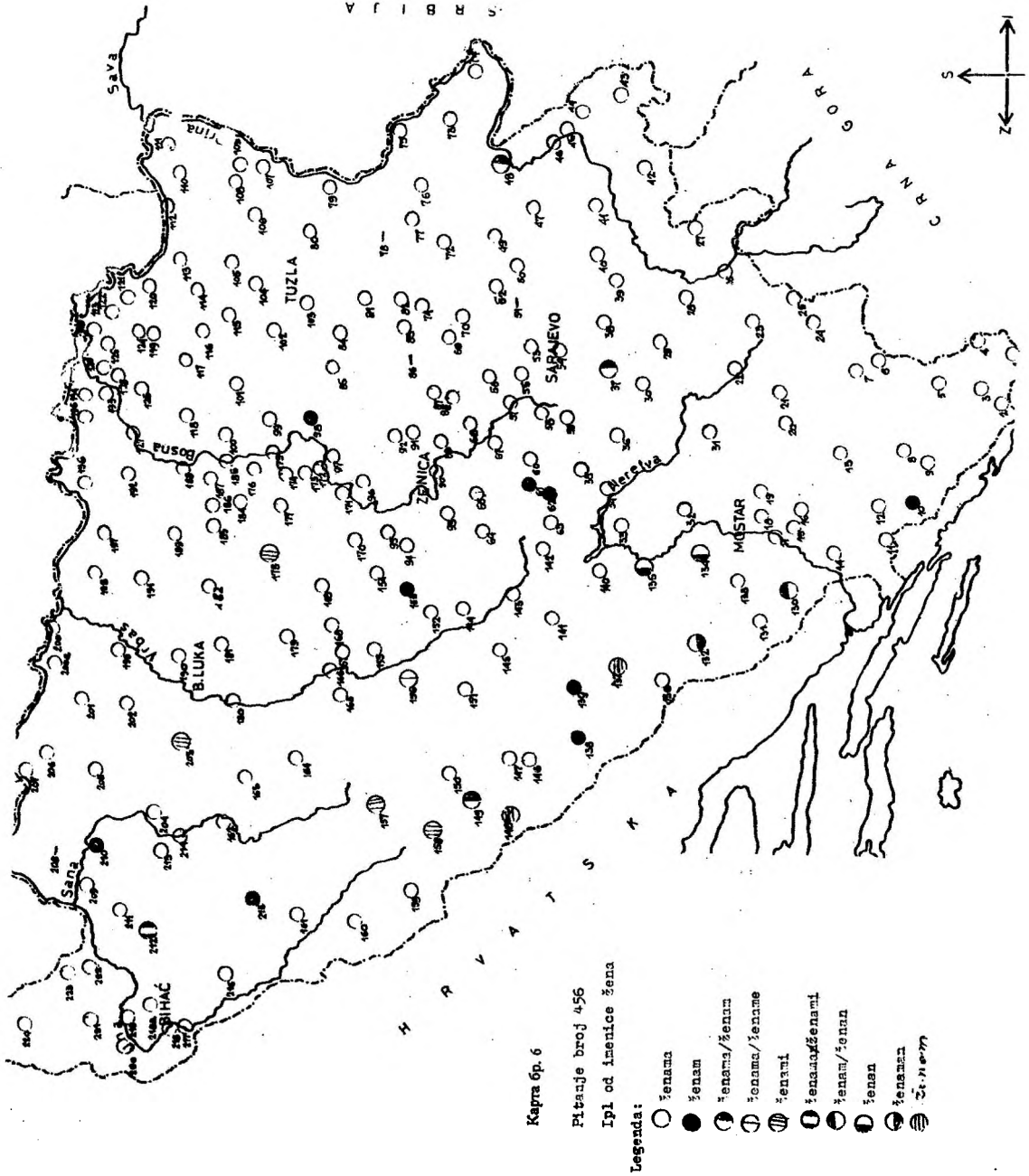
Legenda :

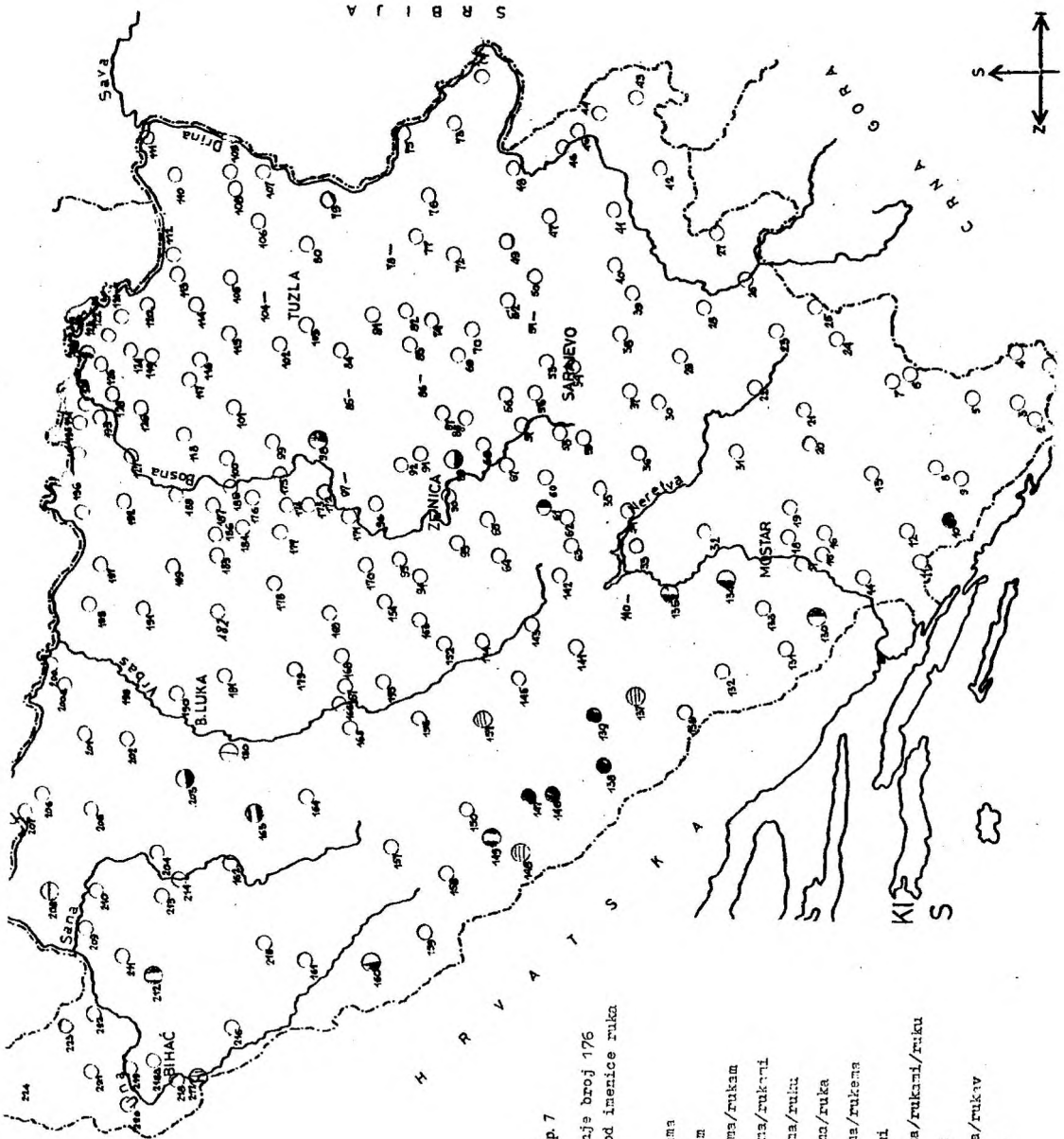
- конјима
- конјма
- ◐ конјима/конјма
- ◑ конјима/конји
- ◒ конјма/конјим
- ◓ конјмам/којмам
- ◔ конјма/конјман
- ◕ конјма/конја
- ◖ конјмом
- ◗ конјман
- ◘ конји

Карта бр. 5
 Ритиње број 454
 Дрп од именује џена
 Легенда:
 ○ џенана
 ● џенан
 ◐ џенана/џенан
 ◑ џенан/џенан
 ◒ џенан
 ◓ џенан
 ◔ џенан
 ◕ џенан
 ◖ џенан
 ◗ џенан
 ◘ џенан

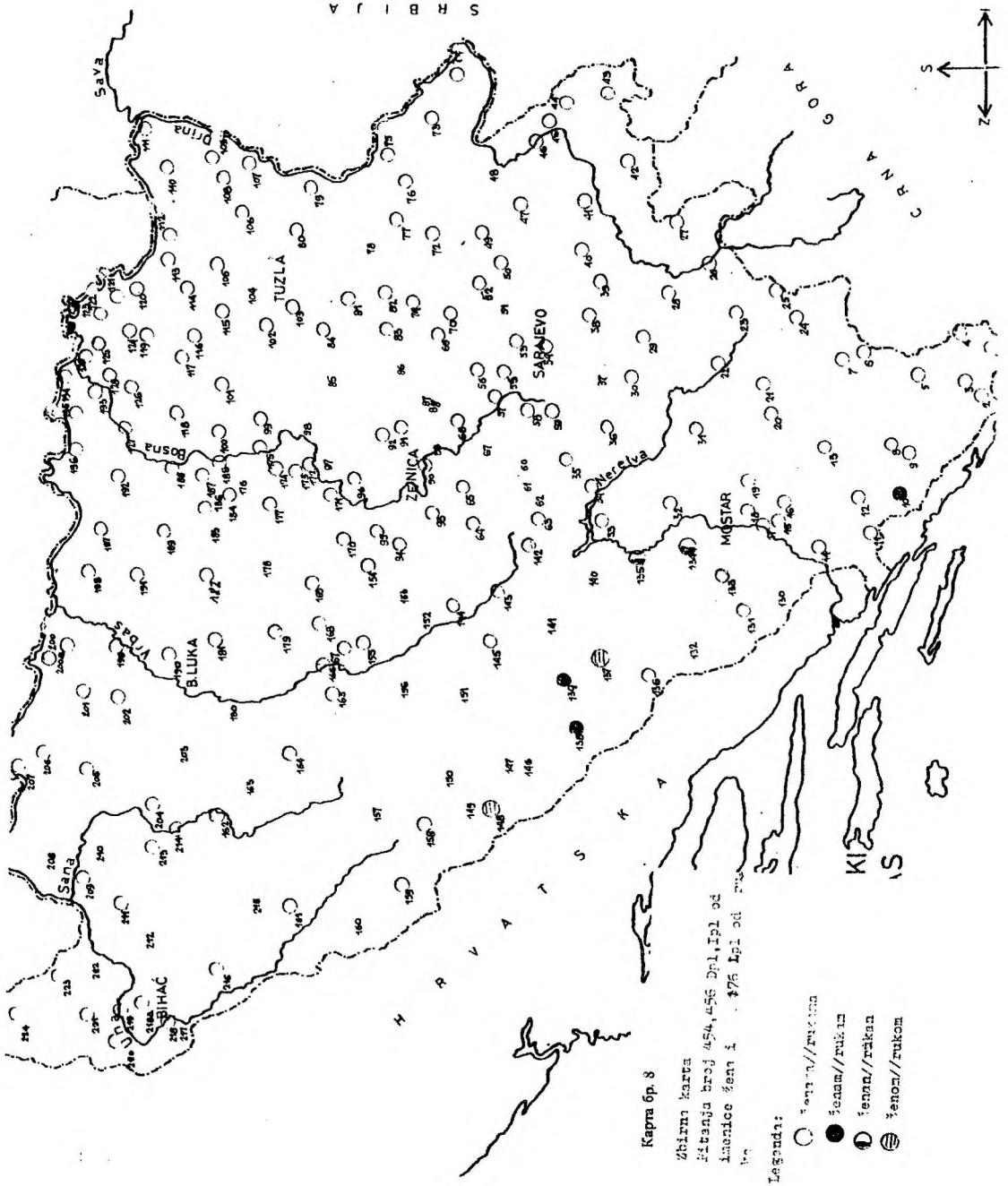

Карта бр. 7

Питанјс број 176
171 од именце рука

Legenda:

- рукана
- рукан
- ◐ рукана/рукан
- ◑ рукана/рукани
- ◒ рукана/руки
- ◑ рукана/рука
- ◒ рукана/рукана
- ◑ рукани
- ◒ рукана/рукани/руку
- рукан
- ◑ рукана/руки
- ◒ рукан

Резюме

Асим Пецо

**ИЗ ДЕКЛИНАЦИОННОЙ ПРОБЛЕМАТИКИ
БОСНИЙСКО-ГЕРЦЕГОВИНСКИХ ГОВОРОВ
(ДАТЕЛЬНЫЙ, ТВОРИТЕЛЬНЫЙ И ПРЕДЛОЖНЫЙ
МНОЖЕСТВЕННОГО ЧИСЛА)**

На основании всего собранного материала, относящегося к комплексу боснийско-герцеговинских говоров, в статье дан обзор форм дательного, творительного и предложного падежей множественного числа. Основной характеристикой этих форм является синкретизм и окончания *-има*, *-ма*. Кроме этих падежных окончаний существуют и другие: или окончания данных падежей из более древних периодов развития сербскохорватского языка, или новообразованные окончания. Все эти падежные окончания встречаются при образовании всех рассматриваемых падежей. Западногерцеговинские *и-шта* говоры и западнобоснийские *ије-шта* говоры являются самыми отличительными в отношении данных трех форм множественного числа. Это объясняется влиянием далматинских говоров на *и-шта* говоры Западной Герцеговины и петрификацией личных форм, после прекращения пространственной связи с матричным говором, в западнбоснийских *ије-шта* говорах.